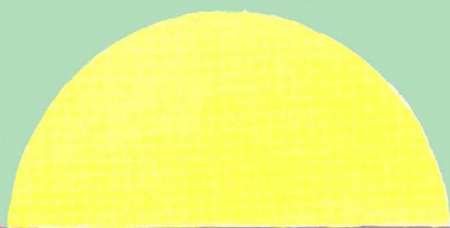

گوش

ایکینجی مجموعہ

آزاد لبق بہارینین اوچوخی ایل باشلاناسی مناسبتینہ

گونش

ایکینجی مجموعه

تهرانداکی ، آذربایجان شاعرلر و یازیچیلار جمعیتی نین
همکار لینی ایله

بو مجموعه نین چاپ ایشلرینده انتشارات کوروشون

کوستردیکی یاردملاردان تشکر ائدیریک •

مجموعه ده یازیلان لارین فهرستی

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۶۴	حسرو فرمادینه داتیماسی شعر	۳	باش سوز
۶۶	آناج "شعر"	۵	کهند سولماز "شعر"
۶۷	آنا یوردوما "شعر"	۸	نوروز بایرامی حقینده
۶۸	دینله کلین قایارین "شعر"	۱۰	آز بایسن دلی نین ...
۷۷	دنیا تا تر تاریخیه ...	۲۰	تجد روزنامه سی
۷۹	شوده ملی کلمه تسمین ... "نول"	۲۴	اوج انب نین دورت قولو "نول"
۸۱	ابوعلی سینا	۲۸	تنقیطی اشره لر
۸۴	اوج کون غنطنه لی یغنی ق	۳۱	میرزا علی اکبر معجر
۸۶	اغل ماید لاری	۴۰	نوروز کولو "شعر"
۹۲	ادی گوروش	۴۲	خیال "شعر"
۹۳	تذکر و خواہش	۴۷	بیرام بایی "شعر"
۹۴	یئنی چیلان تابلار	۵۸	جسده یه مکتوب "شعر"
***		۶۱	یئرلی ادعا "شعر"

باش سوز؛ با بار عشق اولسون

تاریخ اوزونو، زامان بویو، ظلمه قارشى، عدالتسزلیگه قارشى دوران، قانلى عصیانلار قالدیران. گاهدان غلبه یله قول – بویون اولان خلقیمیز، علمی دوشونجه یه، مبارزه بیلگی نه، باریشماز رهبریت مالک اولما دیغینا غالبیت باری ساتقینلار الینده ازیلیب، عصیان دالغالاری آزعین ساحل لرده، سال قایالاردا سونوب دور.

کوتله گوجو یله بشخیلان سارا بلار بیئرینده، مبارزلرین، دویوشچولرین پارچالانان سینه سیندن، ایده آللاریندان یئنی هوندور سارا بلار قورولوب، خلقلردا ها آغیر، اوصان دیر یجی ظلمه – اسارته باتمیش دیر.

عصیرلردن، نسیللردن، قاراگونلرده، سیخجی گتجه لرده، خیال قوشوقانادلانیب، ایستکلره الوان دون بیچنده، بیرگوز قییم شاهسیر – خانسیز، آزاد باشا ماق، آرزولار ذیروه – سینده پارلاق کونش تک پار – پار پار یلدا بیردی.

گونشسیر گونلرین، آی سیز گتجه لرین پیرتلاشب، قووشوب آی اولماسی آیلارین ایل – دوغماسی، ۲۵۰۰ ایل باهار چاغی، قونچالارین آچیلماسی، داغ دوشونده شلاله لر پیچیلتسی، تخماجالار جو جرمه سی، طبیعتده یئنی بیر حیات پاراتسایدی، انسان اویره گینده سئوینچ – پاراتمیردی.

ایران بویدا زندان، امه کی تالان اولموش کوتله نین، عصبلرین قیرا – قیرا دامارلاریندان قیزیل قانین صوروردو. شاهلار شاهی، باش جلاد، ایرانین زندانبانی، آغ سارا بین قان – صورانلاری نین حکمو یله خلقة قان اوددوردو. موردار قوزغون، ته دن دیرنا غاده ک سلاحلی قوه لرینه گووه نیب، حیا سیز – حیا سیز غررا هلانیب، وال استریتده چورتگه سالانلارا، ایرانی «ثبات اداسی» آدلان دیریردی.

بئله ليكله «ثبات آداسيندا» اولۇم حكم سورۇب ، بايلار بورانلى ، باھار دوندورۇجو ، بايراملار قاراكتچيردى . وطنمىزىن افقلىرىن بويلايان اھلار – آمانلار ، يوردوموزون ساحەسىن بوروين شھيد لرین نشانىز مزارى ، خلقىن آليشان كينهسى ، اونون سينماز ارادهسى ، بارىشماز رھبرى امام خمينى ايله بيرليكدە عصيان بايراغىن قالديردى . بارماقلار دوگونلدى . يومورقلار توپلانيب داغ اولدو ، داغلار – داغى .

اثل بيرليگى قيردى «ثبات آداسيندا» ظلمون كوكون بيخدى جلاد بارگاهين . خلق ائوينه قايداركن ، شاهلار شاهی دهشتيندن گونش گورموش قارارنليق تىك ، يوخلوقلار جان قاچيرتدى . پنتاكوندا كامپيوتر ايشدن دوشدو . ژنرال شارون ندبه اونونده ديزه چوكدو . ظلمكارلار گوردولر كه ، دونيا قوپور . بهمن آيى ، يورانلى قيش اول – اول وطن قلبى چيچكلندى . ظفر قوشو استقلال بوداغيندا آزادلىق نغمه سين ترنم ائتدى .

خلق گونه چيخدى . آزادليغىن شن باھارى ، طبيعتين باھار يلا قوجا قلاشدى . بايرام – ميميز ياسدان چيخدى قوجا دونيا ، قوجا زامان ، يورولمادان – دايانمادان آددىملاير . انسان اوغلو ، عمر بويو ، دارى ده لن قولاغىلا ، ايزين دوتور هر آددىمىن ، وار دقتله اولچور ائنين ، بيچير بويون آدين قوپور ساده جه ايل!

زامان آخير ، انسان آخير ، گاهدان انسان كئرى باخير ، باخير عمرون بوللارينا ، اونو – تماسين كئچه جه كي ، اونوتماسين ماتم لرى ، شھيدلرين خاطره سين ، آنالارين صاچ يولماسين ، اوز ديدمه سين اوخشاماسين . اونوتماسين اسارتى ، آلچاقلارين سرخوشلوقون ايگيدلرين پاك قانيندان . اونوتماسين تاريخ حكمن ، ايتيل! دئسين خاقلارلا ، بيگ – خانلارلا ، ساتقينلارلا . اونوتماسين – اونوتماسين ، انقلابى ، انقلابين دوشمانلارين! اوچ باھاردير قيريلمادان ، اوره كلرده باھارگيزير . قارانقوشلار اوچ باھاردير يوردوموزدا يوواساليب . اوچ باھاردير خانسىز بيگسىز اكيركندلى ، بيچير كندلى ، كورپه سىنين آدين قوپور ، صولماز ، آيدين ، ياشاركندلى ، پولاد كندلى .

نه گوزل دير آزادلىقدا باھار ، باھاردا آزادلىق .

عشق اولسون استقلاللا ، آزادليغا ، جمهورييته .

باھارا عشق اولسون .

جنوبی آذربایجان ادبیاتی نین گورکملی: سیماسی پارلاق اولدوز واولان بلودقاراچورلو
سهند « شاعرین وفاتی نین ایل دونومو مناسبتینه .

۱ - نورانلی

سهند سولماز

نوروز گولو سولما میشکان هارای قوپدو:

سهند سولدو!

دره لر - دوزلر تیتره دی ،

ذیروه لر دن قارتال اوچدو ، بولبول سوسدو ،

مغان دوشونده اوخلانان مارال - جیران دیزه چوکدو ،

آراز یاتاغیندا دوندو ، ساوالانین کوزو دولدو ،

بو ماتم زاره باخدیقجان وقارین پوزمیوب دیندی:

- سهند سولماز . سهند سولماز!

یاناقلاردان آخان قان یاش دوروب حیرتله دیکسیندی .

قوزقون لئش اوسته سیلکیندی ،

غضبلندی ، چانقلیلیقدان چانقلیل تاپیب ،

قاشین چاتدی ، داغا آتدی!

- نیه سولماز ، نیه سولماز؟

طبیعتده قایدا دور بو ، گولون عمری سونسوز اولماز!

داغ تیتره دی:

- طبیعتده اونسوز اولماز!

لاکن سهند قونچا دگیل سولماهارین یاغیشلاردا ،

توز تک قالخا قاچیشلاردا ،

اوزاقلاشماق ایتگینلیکدن

آرالانماق باتقینلیقدان ، سولماق دئیر .

ایلغیملاردان آیری دوشمک ،

ناققیشلاردان ایراق گرمک ، سولماق دئیر .

سانما سهند باستیریلیب، یاتیب، باتیب اویانیلماز یوخولارا،
 سانما سهند هبیریپ مزاریندا، سونوب اودتک اوجاغیندا .
 قوزقون لشدن باش قوزارکن، باغدی داغین دیک اوزونه:
 — سؤیله گوروم داغلار داغی، زامان بویو بودونیاپه آددیم باسان انسان اوغلو،
 آچیر گوزون، یومور گوزون آدین قویمور یاشایشمی؟
 اولوم — اولوم فاصله سی گاهدان یاخین، گاهدان اوزاق،
 نه قدرده اوزاق اولسا
 یومور اونون شهلا گوزون زامانین مین — مین بارماغی،
 بو قایدا دور طبیعتده سهند سولدو سهند سولدو!
 داغلار داغی دیله گلدی:
 — سهند سولماز، سهند دگیل داغ چیچکی، باغ چیچکی یازدا آچا، قیشدا سولا،
 سهند دگیل گونه باخان، گون باتاندا، باتا گونله، آچا گونله،
 سهند اثلین جار چیسیدیر، سهند اثلین شاعیریدیر،
 سهند سولماز .
 قوزقون حرصدن گولوم سهدی:
 — چوخ گورموشم زامان — زامان، عصیرلرده، نسیللرده
 جنت کیمی ساراپلاردا شاعرلری،
 بیرالیری اینجه بئلده، اوپیرینده قان تک باده،
 دوداقلاری ترپه ننده، یولادوشوب ترمه قبا،
 لاکن سولوبلار حیاتدا،
 دیوانلاری مئشین جولود، قات — قات توزلاردا بوغولوب،
 سولدو سهند، اولدو سهند
 سیل گوزوو، قان یاش تۆکمه،
 تورپاق سریندیر، آتیرارسنی ایستکلی شاعردن .
 داغلار داغی آلوانیب زنجیر چینه دی آغزیندا:
 — سوس ای دار گوز!
 عمر بویو قارین قولو، چکیل، چکیل گشن دور بیر آز،
 چپخارت گوزوندن گوزلوکو، آیریل ایرنج یئمه گوندن،

چاشما الوان بزه کلره ، اویمایالان دوزه کلره ،
 حیققا لاردا قان ایزلرین گونش بیلیمه ،
 یاشایشی بوگون بیلیمه ، دونن بیلیمه ،
 دوشون !
 سهند سرمد دگیل ، صهبا دگیل ، عنصری - انوری دگیل ،
 سهند صابر بالاسیدیر ، وورغونون مسلک داشیدیر ،
 نسیمی لر ، فضولیلر ، واقفلرین نسلیندندير .
 اعشیت ! ای وارلیغین لئشده گورهن ، قارانیقدا عمر سورهن ،
 نئچه مین ایل یوندان اول ، اولمپ داغی ، آلاله لارین اوتلاغیدی ،
 هاچا ساققال زوپیترده آلاله لارین آلاله هیدی ،
 سوئله گوروم ، بوسورودن ، قالیب یادوندا هئج بیرى ؟
 لاکن عصیر لردیر دورور گوز اوئونده ، پرومته !
 سهند سولابیلردی ، سهند اوله بیلردی ،
 سهند ائله باغلی اولدو ، اونا گوره سولماز اولدو .
 سهند ، ائلین ، ایللر بویو ، اوره کلرینده توپلانان کینه لرین جارچیسیدیر .
 سهند ، ائلی - یوردو ، باغیشلا سیدی بیر خالا ،
 دانشسیدی اینجه بئلدن ، قیوریم تئلدن ، مرمدوشدن ،
 گول یارپاغینداکی شئه تک ، بیر آنلیقدا یوخ اولاردی .
 سهند یاراتدیغی شعرده ، ائلین اوره کی چیرپینیر .
 سهندین الهام پری سی ، دوشنمیش کوشکلرده یوخ ، تالانمیش یوردلاردا گزیر ،
 او ، جانلیدیر ،
 لاکن چیچک اولوب سانجیلیمیر بخته ورلر تئلینه ،
 دایاق اولور تاهدا لانمیش ائلینه ،
 گزیر سونوک اوجاقلاری
 بالاسیز آنانین گوز یاشین سیلیر ،
 آناسیز بالانین بویون اوخاشیر ،
 یول آچیر صاباحا ، آیدین صاباحا ،
 دوئوش ساحه سیمه امید جالاییر .
 سهند ائلین سارسیلیمان اراده سی ، اودلار اولکه سی بین یوکسک داغیدیر .
 بوئله دیرکی ، سهند سولماز ، سهند سولماز .

نوروز بایرامی تحفیده

چوخ اسکی زمان لاردان بری، فروردین آیی نین ایلک کونو، بوتون ایرانلی قوم لری نین یانیندا بویوک اهمیت مالک دیر. بونا گؤره کی، بوگون، ایلین اول آیی نین ایلک کونو، طبیعتین اویانماسی، قارا سویوخ قیشین گئتمه سی و نوروز آدینا باشلانان طنطنه لی بایرامین و تازه ایلین باشلانغیجی حساب اولونور.

شبهه سیز نوروز بایرامی چوخ قدیم زمانلارا عاید دیر. «اوستا» دانوروز دان هئج آد آپاریلیر آنجا ق قدیم ایرانلی روایت لره گؤره، نوروز، ایلک انسان، کیومرذ یا کیومرثین یارانماسی بایرامی دیر. کیومرث پهلوی کتابلاریندا ایلک انسان و فردوسی نین شاهنامه سینده ایلک سلطان دیر و بوروایت گؤره او، نوروزدا پادشاهلیق رسم و دب لری نی بناقویموشدور؛ و هابئله بعضی اسلامی روایت لرده، کیومرثین نوروزون بناسینی قویماغی ادعا اعدیلیر. کریستن سن، اسلام تاریخ چیلرینه و عالم لرینه استناد ائده رک یازیر کی نوروز جمشید پیشدادی دن یادگار قالمیشدیر. عمر خیامه نسبت وئرلن نوروز نامه ده بئله نقل اولونموش: «... قید ائتدیگیمیز بئله بیر گونده جمشید بیر بایرام دوتدو و آدینی نوروز قویدو». هخامنشی لردور بندن نوروز بایرامینی نجه قارشیلانماقلاری حقیقده گئنیش معلومات الده یوخدور. ساسانی دور بندن نوروز بایرامی طنطنه ایله برپا اولوردی و بو بایرام ویا خود جشن دن مقصود یئرین محصولدار اولماسی، خوشبخت و آفت سیز بیر ایلین کلمه سی واکینچی لیک ساحه لرینده موفقیت الده ائتمک ایدی. ساسانی لرین رسمی دینی، بوجشن لری قبول ائتمیشدی جشن لراچرا اولونان زمان ف مذهبی آئین لراچرا اولوند و بوحالده، معمولی رسم و دب لرو عمومی شادلیق و تفریح لرده جماعت طرفیندن داخل لونوردو. بورسم لرو آئین لر دوام ناپدی و حتی عباسی خلیفه لری دور بندن برپا اولوردو. ادوارد براون بوباره ده بئله یازیر:

«ایرانلی لارین باشقاییر قدیمی عنعنهلری کی، عباسی لرین دورینده یئنی دن معمول اولدو، تازه ایلین جشنی (یا خود نوروز بایرامی) ایدی.

ایرانلی لار و خصوصیه شیعه لر نوروزیا بایرامینی برپا ائتمک ایچون، بوگونو، حضرت علی بن ابیطالبین خلافت گونو آدلاندیردیلار. ایرانلی شاعرلری حضرت امیرالمومنین ظاهری خلافتینی نوروز گونیه مطابق بیلدیلر. مثلا "هاتف اصفهانی نوروزیه قصیده سینده بئله سؤیله میشدیر:

«همایون روز نوروز است امروز و به فیروزی

به اورنگ خلافت کرده شاه لامتی ماوا»

شهنشاه غضنفر، پلنگ آویز اؤدر در،

امیرالمومنین حیدر، علی عالی اعلا...

ویا خود طرب اصفهانی بومضمونو گوزهل بیرشکیل ده اوره که یاتان قصیده سینده نقل ائتمیشدیر:

«امروز مرتز است دوعید، ای عجب قرین

عید وصال و دیگر، نوروز نامور

در حیرتم کزین دو، کدام است دلپذیر

در حیرتم کزین دو، کدام است خوبتر؟»

نوروز بایرامی نین بئله بیر باشدان کئچه جکی وار. او، نئچه مین ایل لردن بری مختلف صورتده، اوزونوقوروموش و بوگون بیزه یئتیشمیشدیر. نوروزیا بایرامینی چوخ اوزاق زمان لاردان بری بوتون ایرانلی قوم لری، مقدس وشگون لی سایمیشلار. بعضی خارجی سیاح لار، سفرلرینده بیزا ایرانلی لارین، نوروز بایرامینی طنطنه ایله برپا ائتمه کیمیزی گوروب و سفرنامه لرینده یازمیشلار کی: بوتون شرقده بو عظمتده بایرام گورمک ممکن دگیل. بایرامین مراسیمی عمومیتله ۱۵ گون دوام ائدیردی، بومدت بوتون بازار و دکانلار باغلا ییب وایشچی لر هئج بیرایشمال و وورموردولار. اودیاندیرما، هفت سین، ایلین تحویلی ایچون اوخونان دعالر، بایرام گونلری، بایراملیق لار و هابئله باشقا مراسم لر حقیقده دانیشماق اوزونا چکر بیربوکیچیک مقاله میزه سعدی شیرازی نین سؤیله دیگی بو بیتیا یله صون قویوروق.

«آدمی نیست که عاشق نشود فصل بهار

هر گیاهی که به نوروز نجنبد خطب است»

م.ت. زهتاب

آذربایجان دینی نین انکشاف مرحله لری

درج ائتدیگیمیز آذربایجان دینی نین انکشاف مرحله لری مقاله سی آقای دکتر محمد تقی زهتاب طرفیندن ، آذربایجان یازیچیلار و شاعر لر جمعیتی نین عمومی ایغینجاغیندا معروضه حالیندا اوخونموش ، مجموعه میزین گنجیمیش نومره سینده بیر قسیمی درج اولوندو ، تأسف لر اولسون کی آقای دکتر زهتاب بین آدی مطبعه ده اونودولموش و درج اولو نامیشدیر . مجموعه میزین بونومره سینده چوخ تشکر و منتداریق ایله بو تحقیقی مقاله نین قالانینی درج اندیریک ، باشقادیل شناس ، محقق و عالم لردن خواهش اولونور بوساره ده هر بیر مقاله ، توضیح لری ولموش اولسا ، مجموعه نین آدرسینه گؤنده رسینلرکی ، ممنوعیت ایله چاپ اولونا جاق .

«گوش»

۴ - آنا دیلیمیزده آهنگ قانونو اولدو فجا محکم واستثنا سیزیر قانوندور . هالبوکی ، بوفانون شرق تورکجه لرینده یوخدور ، یوخاریدا تورکمنجه دن وئردیگیمیز نمونه دن آیدین گورمگ اولور ، و آنا تولو تورکجه سینده بعضی حاللاردا پوز ولور . مثلاً " آنا تولو تورکجه سینده "آنه" و "کاردش" کیمی کلمه لرده بوفانون پوزولدوغو حالدا آنا دیلیمیزده بوسوزلری "آنا" و "فارداش" - قردهش " شکلینده آهنگ قانونونا اویغون تلفظ اندیرلر . دوغرو دور که ، ترکیه ، دیل چیلری بوسوزلری آهنگ قانونوندا استثنا کیمی گؤستریرلر ، لاکن هر حالدا بیزده بو - استثنالاردا یوخدور . آنا تولو تورکجه سینده آهنگ قانونون پوزولماسینی داها قیاباری شکلده فعللرین ایندیکی زمان شکل چیلرینده مشاهده اندیریک آنا دیلیمیزده ایندیکی زمان شکل - چیلری ، فعل کوکونون فوتیک قور ولوشو ایله علاقه دار و آهنگ قانونونا اویغون دور دوشکیلدن

بیرینده اولور ، - - - ، مثلا " : یازیر ، گلیر ، و ورور ، گورور ، . لاکن
 آناطولوتورکجه سینده فعل کوکونون فونتیک قور ولوشوندان آسیلی اولمیاراق یالیز بیرشکلده
 اولور . بواپسه آهنگ قانونون یوزور مثلا " ، یازیور ، گلیر ، و وریور ، گوریور . . .
 بونومولردن گورونورکه ، آذری تورکجه سی هم آناطولو تورکجه سی ، همده تورکمنجه دن
 فونتیک و سس قور ولو شوجهدن قسما " فرقله نیر .

آنادیلیمیز مورفولوژی (صرف) جهتن ده تورکمن و آناطولوتورکجه سیندن قسما " فرقله نیر .
 بورادا بوفرقلرین هامیسی آجیب گوسترمک ممکن دگیلیر . نمونه او لاراق دئییه بیلرکیکی ،
 ایندیکی زمانین شخص و زمان علامتلی جهتن آنادیلیمیزا یکی قونشو تورک دیلینین اورتا
 وضعیتی نده دیر . بئله که ، دیلیمیزده ایندیکی زمان علامتی تورکمن دیلی ایله و شخص
 صونلوقلاری جهتن آناطولو تورکجه سیله عینی دیر . مثلا " گلیرم " فعلی تورکمنجه " گلیرمن " .
 شکلینده ، آناطولوتورکجه سینده میسه " گلیروم " شکلینده ایشله نیر . بونومولدن آیدین گورونوکی
 آنادیلیمیزله تورکمنجه ده ایندیکی زمان علامتی " ایر " ، اولدو غوالدا ، آناطولو
 تورکجه سینده " پیور " ، دور . لاکن شخص صونلوعوجهدن آنادیلیمیزله آناطولو
 تورکجه سی تقریباً " عینی شکلده اولدو غوالدا " ام - ام " ، تورکمنجه ده بوشخص
 صونلوقلاری هله مستقل شخص ضمیرلری شکلینده ایشله نیر . (من)

اونلار جابوکیمی مورفولوژی فرقلردن بیرینی ده گوستره ک . آنادیلیمیزده ایکی صاثنی
 بیری - بیریندن آیرماق ایچون داها چوخ "ن" و قسما " ی " حرفلریندن استفاده اولونور .
 مثلا " : اونا - آنا یا - آتانی - بابانی . . . ، آناطولوتورکجه سینده میسه " ی " حرفیندن نسبتاً
 چوخ یئرلرده استفاده اولونور . مثلا " : آتانی - آتانی - بابایی . . .
 بیرداها قید ائتمک لازمدیرکه ، بوفرقلر نسبتاً " چوخ دور و بوگوستردیکلریمیز آنجاق
 نمونه لر دیر .

آنا دیلیمیزین نحوی سینتاکتیک ایله ده قونشوتورک دیللی آراسیندا بیرصیرا فرقلر
 مبدانا گلیمیشدیر . بوفرقلر خصوصیه معاصر آناطولو تورکجه سینده دقتی جلب ائدیر .
 آنادیلیمیزده تابعلی مرکب جمله لر چوخ انکشاف ائتدیگی حالدا تورکیه دیی دیلینده بوجمله لر
 ساده شکله فاده اولونور . بونا گوره ده دیلیمیزده " کی " باغلا ییجی سیندان گئیش استفاده
 اولوندو غوالدا ، آناطولو تورکجه سینده اوندان چوخ آز حاللاردا استفاده اولونور . مثلا " :
 " اوطیاره کی ، دونن تبریزه گلیمیشدی ، بوگون اوچدو " جمله سینی آناطولو تورکجه سینده
 تقریباً " بئله افاده ائدیرلر : " دون تبریزه وارن اوچاق شوگون اوچدو " .
 آذری تورکجه سیله تورکمن و آناطولوتورکجه سی آراسیندا نظر دقتی جلب ائدن فرقلردن

بیری ده بودیللرین اساس لغت فوندو و لغت ترکیببنده نظره چارپیر . معلومدورکه ، ایران تورکلری ، تورکمنلر و آناطولوتورکلری عینی منشادن میداناگلمیشلر . لاکن علاقه‌لرین قیریلماسی و هرتوپلومون خصوصی جغرافیائی شرایطده یاشایب مخصوص تاریخی یول کئچدیگی ایچون ایکی جهتدن اولارلرین آراسیندا فرقلریا را نمیشدیر :

۱ - بواوچ فونشو تورک توپلومونون هر بیری بیرصیرا ائله اصل تورک سوزلرینی ساخلا - میشدیرکی ، اوبیری توپلوملاردا او سوزلرله راستلاشمیریق . کیچیک بیرنمونه : چاغا - اوشاق - جوجوق . عین معنی را اولان بواوچ کلمه‌نین هر اوچو اصل تورک سوزو اولدو غو حالدا بیرینجی سی تورکمنلر داخلینده ، ایکینجی سی آذری تورکلری ، اوچونجو سواپسه آناطولوتورکلری داخلینده ایشله‌نیر . بونمونه دن گورمک اولارکه ، بواوچ تورک کوکلودیلین اساس لغت فوندوندا ، آزدا اولسا ، معین فرقلر واردیر .

۲ - عصر لردن بری بو اوچ تورک توپلومو بیری - بیریندن آیریلیمیش و هر بیری بیر شرایطده یاشامیشدیر ، تورکمنلر تساریخ بویو اوزبکلر ، قازاخلار و فارس‌لارلا قونشو اولوب یاشامیشلار . قفقاز - ایران تورکلری ایسه گرجی ، ارمنی ، فارس ، کرد و آناطولوتورکلریله قونشو اولموشلار . آناطولوتورکلرینه گلدیکده ایسه بالکان خلقلری ، خصوصیه یونانلیلار ، کردلر ، عربلر و آذربایجانلیلارلا قونشو اولاراق حیات سور موشلر . بوتاریخی ، اجتماعی ، سیاسی و اقتصادی شرایط سبب اولمو شدورکه ، قونشو خلقلرین بیرصیرا سوزلری بو اوچ تورک خلقلرین دیلینه کئچسین . بو ایسه تورکمنلر ، آذریلر و آناطولوتورکلرینین دیلرینین لغت ترکیببندین فرقلنمه سینه سبب اولمو شدور . هئتی قونشو خلقلرین بواوچ خلقلین دیلینه وارد اولموش بوسوزلرین بعضی سی زمان کئچد یکجه وطندا شلیق حقوقو قارائاراق بودیللرین اساس لغت فوندوندا داخل اولمو شدور .

بو خلاصه دن گورمک اولورکه ، ایران تورکجه سیله باشقا تورک دیللی آراسیندا هم فونتیک هم صرف ، هم نحو ، همده لغت ترکیبی جهتدن معین فرقلر واردیر . بوفرقلر مکان فاصله سی چوخ اولدو قجا چوخ و درین دیر .

آنا دیلیمیزین اراضی وسعتی :

قفقاز - ایران و یا آذری تورکجه سی یوخاریدا فیما جاگو ستردیگمیز تاریخی ، اجتماعی ، سیاسی و اقتصادی زمان - زمان فورمالاشیب بوگونکو مکمل بیر دیل شکلینه دوشموشدور . ایران تورکمنلرینی چیخماق شرطیله بوگون بوتون ایران تورکلری ، ایسترسمال ،

ایستر شرق، ایستر مرکز و ایستر سه جنوبدا بودیلده دانیشرلار. بوندان علاوه تورکیمین شرق قسمتلی، شمالی آذربایجان و عمومیتله قفقاز تورکلی، هابثله عراق تورکلی همین بودیلده دانیشر، بازیر و یارادیملار. دشمک آذری تورکجه سیله دانیشان تورکلر اولدو –

قجاکشیش بېراراضینده یا شایرلار. ایران چهارچوبه سی داخلینده کی بوتورکلین باشاد یقلاری یئرلی دقیق گوسترک ایچون بو قدر دئییه بیلرک که، بوباره ده هله ۶ – ۵ ایل بوندان اول گئیش معلومات وئرلیمیش و حتی اولارین باشاد یقلاری منطقه لره نسبتاً "دقیق غریبه ده حاضر لانیب چاپ اولمو شدور. بوندان علاوه "وارلیق" مجله سینین ایکنجی صابی سیندا دانشگاه استادی حرمتلی دکتر حمید نطقی طرفیندن وئرلیمیش معلومات اولدو قجادیوزگون، دولغون، قابل استفاده و یارارلیدیر. بئله بېرمنبعین هامینین اختیاریندا اولدو غونونظره آلاق بوباره ده بوندان آرتیق دانیشماغا احتیاج یوخدور.

ایران تورکجه سین تاریخی مرحله لی:

آنادیلیمیز بوگونکو تورک سیستمی دیلر داخلینده ان انکشاف ائتمیش ان اینجه، آهنگدار و موسیقی لی دیل لردن بیر دیر. دیلیمیز ان اینجه شعر خصوصیتلی و ظریف دیوغلاردان توتوموش معاصر فلسفی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، تکنیکی و مختلف علملرین طلبلرینه جواب وئره بیلرک جهتدن دونیانین انکشاف ائتمیش دیل لرله برابر لیک ائدن بېر دیل دیر. شبهه سیز دیلیمیز بېردن – بېره بویوکسک انکشاف سویه سینسه چاتما میشدیر، بلکه خلقیمیزین کئچدیگی تاریخی بولارلا علاقه دار معین مرحله لردن کئچمیشدیر. اگر دیلیمیزین چوخ قدیم مرحله لرینی، بوتون تورک خلقلی ایچون مشترک اولان مرحله لرینی نظره آلساق و آنجاق بابالاریمیزین آذربایجان تورپاقلاریندا اولدو قلاری زمان یارادیب ارث قوبد و قلاری ادبی اثرلری نظره آلساق، ادبی دیلیمیزین انکشاف مرحله لرینی بئله خلاصه ائده بیلریمک:

الف – بابالاریمیزین آذربایجان تورپاقلاریندا اولدو قلاری زمان لاری اادیب ارث قوبدو – قلاری و علم عالمنه بوگونه قدر معلوم اولان ادبی اثر «کتاب دده قورقود» دور. بو کتاب صون زمانلار ایراندا چاپ و منتشر اولمو شدور. بو کتابی نظردن کئچیردیکده گوروروک که، اوغوزلار و قبیحاق تورکلی نین دیلی هله تمیز قالما قدادیر. بودیلین اساس خصوصیتلی بونلاردیر:

۱ - اصل تورک سۆزلی، حیواندارلیق و کۆچری حیاتا خاص اولان کلمه‌لر، افاده و اصطلاحلارال دگیلمه می‌ش قالیر. او زمان خلق داخلینده کی رسم‌لر، عنعنه‌لر، تمیزاخلاق و عادت‌لر هر بیرده نظره چارپیر. دیلیمیزین فعل زنگین لیگی دقتی جلب ائدیر. شعرین و زنی و قافیه سی شکله دوشمکده دیر. دیله خاص بنزتمه‌لر، استعاره و سایره بدیع‌ی افاده واسطه‌لری و زمانکی حیاتا مخصوصدور. اوغلان و قیز آدلاری اصل تورک سۆزلیریندن عبادرتدیر. ایسته دیل، ایستر سه اوبی جهتدن گۆستریلن بو خصوصیتلری «کتاب دده قورقود» دون اؤزوندن علاوه بویوک شاعریمیز ب. ق. سهندین «سازیمین سۆزو» اثریندن ده آیدین گۆرمک اولار.

۲ - فارس و عربجه سۆزلردیلیمیزده اولدوقجا آزدیر. اسلام دینی هله خلقین حیاتی و شعور و ناگیرمه میشدیر. دیلیمیزین بومرحله سینده هم فارس و عرب ترکیب‌لری و اصطلاحلاری همده اسلام دینیندن گلن فکرلر و دینی آنلاشلار نادر دیر.

۳ - فارس و عرب دیللرینین تأثیریندن اوزاقلیق، همده حیات و اقتصادیاتین ساده و ابتدائی اولدوغوندان دیلیمیزین بومرحله سینده مرکب فعللر اولدوقجا آزدیر. دیلیمیزده فعللرین چوخلوغودا مرکب فعللره اولان احتیاجی قسماً "تأمین ائدیردی."

۴ - دیلیمیزین بومرحله سینین فونتیک قورولوشونو تعیین ائتمک چتیندیر. لاکن بونکودیلیمیزه نسبت بعضی مورفولوژی قایدالار و شکیل چیلر قسماً "یا تماما" عوض اولمو - شدور.

ب - «کتاب دده قورقود» حماسی خلق داستانی دیر، اونا گۆره ده اونون ساده خلق دیلینده اولماسیندا شبهه یوخدور. لاکن دیلیمیزین صونراکی مرحله لرینده قضاوت ائتمک ایچون الیمیزده آنجاق ادبی - بدیع‌ی اثرلر واردیر. بونا گۆزه ده صونراکی انکشاف مرحله لرینده آنجاق ادبی دیلیمیزه اساسلانماق ممکندور.

«کتاب دده قورقود» دان صونرا ان قدیم ادبی نمونه لریمیز ۱۳ - نجو عصرین صونلارینا و ۱۴ - نجو عصره عایدیر. بواثرلرین یارادانلاری حسن اوغلو، کشوری، شیخ قاسم انوار، نسیمی و باشقالریندان عبارتدیر. دها صونلار امیدانا کلمیش فضولی، خطائی، قوسی، صائب، طریزی افشار و سایره شاعرلرین اثرلری ده دیل جهتدن تقریباً "عینی" شکیلده دیر. حتی بودیل خصوصیتلرینی اونلاردان صونرا یا شایب یاراشمیش نباتی، خلخال، حیران خانم و باشقلاردنین اثرلرینده، هابثله ۱۹ - نجو عصرین صونلاری و ایگیرمینجی عصرین اوللرینده کی شاعرلرین دهاثرلرینده ملاحظه ائدیریک. آخوندزاده شکوهی مراغه‌ای، سید عظیم شیروانی، ناتوان خانم، راجی، لملی، صراف و باشقلاری بوشاعر و ادیب‌لردن دیرلر.

بو اوزون دورده ادبی دیلیمیزین خصوصیتلری نسبتاً "آزادگی شیلیمیشدیر. بونولا برابر بو اوزون دورده ادبی دیلیمیزده بیر صیرا تغییرلر وانکشاف گورونور. دیلیمیزین تاریخی اویرنمکده بویوک امک صرف ائتمیش مشهور عالم مرحوم هادی معلم بوتغیرلری تقریباً "بوشکیلده معین لشدیر میشدیر:

۱- ۱۶- ۱۵- ۱۴ نجی عصرلرده ادبی دیلیمیز:

۱- بوعصرلرده هله اصل تورک سوزلری ادبی اثرلرده آرا - صیرا نظره چارپیر بوگونده موجود اولان، لاکن فونتیک قورولوشو، ترکیشیلیمیش بیر صیرا کلمه لر قدیم دورده اولدوغو کیمی تلفظ اولور. مثلاً: "آخچا = پول، دامو = جهنم، سوچ = گناه، قاندا = هر یئرده، قاچان = هاچان، قمو = هامی

بوکیمی سوزلری نسیمی، فضولی و خطائین اثرلرینده مشاهده ائدیریک:

قاچان که، سنبل زلفون نقابی آیه دوشر

قمر سحابه گیرهر، آفتابه سایه دوشر

نسیمی

قاندا اولسان ای پری گونلوم سنین یانیندادیر. فضولی

شیروان، شکی اگر قمو تبریزه بیغیشا

ملک عجم گوره رکی، قیامت قاچان قوپار

خطائی

۲- بعضی شکل چیلر هله ده قدیم لرده اولدوغو کیمی ایشله نیر. مثلاً: "جک" شکل

چیسی یئرینه فعلی باغلا مالاردا "گج" شکل چیسی مشاهده اولونور:

دگلدیم من سنه مایل، سنائتدین عقلیمی زایل

منی طعن ائیله یین غافل، سنی گور گج اوتانمازمی؟

فضولی

۳- فارس و عرب سوزلری، افاده و ترکیبلری گئنیش شکله دیلیمیزه گیرمیش و تورک

سوزلری و افاده لرینین یئرینی توتموشدور. یئننی دینی مفهوملارلا برابر دینی، فلسفی و

علمی اصطلاحلار بول - بول ایشله نیر. عرب و فارسجا سوزلری ایشلتک مودا اولور. مرکب

فعللرین سایبی اولدو فجا آرتیر، نماز قیلماق، اوروج توتماق...، اسلام دینینین تأثیرینده

عادی سوزلریمیزده سیخیشدیریلیر. مثلاً "دیلیمیزده" "تازی - تازی" سوزو اولدوغو حالدا

"آلاه" سوزو یا ییلیرو ساییره.

۴ - شعر دیلی تازا خصوصیتلر کسب ائدیر. شعرین وزنی وقافیه سی مکملله شیر. بنزتمه و سایره بدیعی افاده واسطه لری گئیش لنینر، اوتوراق حیاتا خاص تازا افاده لر و استعاره لر شعره و ادبی دیلیمیزه یول تاپیر. یوخاریدا نسیمیدن گؤستر دیگیمیز بیتده «سنبل زلف»، «قمر سحابه گیر» و «آفتابه سایه دوشر» کیمی ترکیبلر بو خصوصیتلره گؤزل نمونه اولابیلر.

۲ - ۲۰ - ۱۹ - ۱۸ - ۱۷ نجی عصر لرده ادبی دیلیمیز:

بو عصر لرده ان قدیم تورک کلمه لری تمامیه صیرادان چیخمیشدیر. عرب و فارس سؤزلری، افاده و ترکیبلری اؤز یئرینده قالیر. بیر طرفدن وارد اولان ملی ظلمه علاقه دار شعر دیلی نسبتاً ساده ل شیر و مبارزه روحو داشیر:

هئج شمعیله رام اولماز پروانه لر یزیزلر

زنجیره باش اندیر مز دیوانه لر یزیزلر

قوسی

اوییری طرفدن تشیعون یا بیلماسیله علاقه دار مرثیه شعر ی گئیشله نیر. بومرثیه لرین دیلی اولدو قجا ساده خلقی و شاه اسماعیلین جانشینی زمانیندا دیلیمیزه ترجمه اولموش «شهدا نامه» اثری نین دیلی کیمیدیر. قمری، دخیل، ذاکر، راجی و باشقالارینین مرثیه لری بو شعرین کلاسیک نمونه لری دیر.

ادبیاتیمیز و دانیشیق دیلی:

۲۰ - ۱۳ نجی عصر لرده کی، ادبیاتیمیزین یوخاریدا کی خصوصیتلریله یا ناشی باشقا بیر جهتینی ده قید ائتمک لازیم دیر. او جهت بوندان عبارت دیر که، یوخاریدا گؤستر دیگیمیز ادبیاتین دیلی فارس و عرب ادبیاتلاری و دیل لری تأثیرینده نسبتاً آغیر و خلق دیلیندن اوزاق ایدی سه، همین دورا ادبیاتیندا خلق دیلینه نسبتاً «یاخین اولان بیر جریان» دا واریدی. بو اورادان ایره لی کلمیشدیر سه، «کتاب ده ده قورقود» دا اولان ساده تورک دیلی عصر لر بویو خلقین دانیشیق دیلینده قالمیش و تدریج له اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و دینی تأثیر لر نتیجه سینده بوگونکو شکله دوشموش دور. بونا ان توتار لی شاهد یا تیلار، مثلر، ائله جه ده «قاضی برهان الدینین» اثر لری دیر. بوندان علاوه یکینچی شاه عباس زمانیندا، ۱۷ نجی عصر، یا شایب یار اتمیش «طرزی افشار» بین اثر لریندن گورونور که، او زمان افشار ائلی داخلینده انسان آدلاری اوغوزلار زمانی اولدو گو کیمی قالماقدا ایدی.

بو اوزون ادبی دوره ده خلقه یاخین، اونون دیلی و شفاهی ادبیاتیندان الهام آلان بعضی شاعر لر، عروضدان استفاده ائتمک له برابر، شفاهی ادبیاتیمیزین هجا وزنین دن ده استفاده ائتمیشلر. بو شاعر لرین هجا وزنینده کی شعر لری فارس و عرب سوزو و افاده لریندن

اوزاق و خلق دیلینه یاخیندیر . خطائنین بوسوزلرینه دقت ائدهک :

آچایلرسن گل بری	حقیقت بیرگیزلی سیردیر
سجه بیلرسن گل بری	کفرایچینده ایمان واردیر
استادیمدان درس آلمیشام	بیریمدن اوگوت آلمیشام
اوجایلرسن گل بری	من قانادیم باغلامیشام

خطائنین عروض وزنینده کی شعرلرینده فارس و عرب ترکیلری چوخ اولدوغو حالدا ، هجا وزنینده کی شعرلرینده اونلارا آزا راست کلیریک . بیرجه بودیل ساده لیگی شعرین و زنیله باغلی دکیلدیر ، بلکه خلقین دانیشیق دیلی ، شفاهی ادبیاتی ، بایاتی و سایره خلق شعرلریله باغلی لیق ، اونو سئومک ، اوندان الهام آلیب تأثیر لنمکله علاقه دار اولان بیر مسئله دیر .

۲۵-۱۳نجی عصرلرین ادبیاتیندا بوساده جریان و خلق دیلینه یاخینلیق همیشه دوام ائتمیش و ملاپناه واقف یارادیجیلرینی ایله ادبیاتیمیزدا تمامیه رسمی شکله دوشموشدور . واقفین بوسطرلری هامییا تانیشدیر :
خمار - خمار باخماق گوز قایداسیدیر

لاله تک قیزار ماق اوز قایداسیدیر

پریشانلیق زلفون اوز قایداسیدیر

نه باد ضبادن ، نه شانه دن دیر .

بوشعرده فارس و عرب سوزلری آزا اولسادا واردیر . لاکن اونلار آرتیق دیلیمیزین فونتیک قورولوشونا اویغونلاشمیشدیر . واقف عرب سوزو اولان «قاعده» کلمه سینی عربلرده اولدوغو کیمین دکیل «قاید» شکلینده ایشلتمیشدیر . بواونونشان وثریرکه ، عرب و فارس سوزلری واقف زمانیندا آرتیق گئیش خلق طرفیندن ایشلنمیش ، باشا دوشولموش و عموم خلق مالی ، یعنی اوز دیلیمیزین مالی اولموشدور . شاعر و دادینین وده هجا شعرلری بوقدر ساده و خلق دیلینه یاخیندیر .

واقف و ودادی دن صورئا کی شاعر لریمیزده ده بوساده دیله راست کلیریک . نباتی بوشاعر لرین گورکملی لریندن بیر ی دیر . اونون قوشمالاری دهلراز بری دیر . آشاغیداکی سطرلراونون بیر قوشماسیندان بیر بند دیر :

صیامنندن سؤیله او کلعذاره	بلبل گستانا گل سین ، کلمه سین ؟
بوآیلار خسته سی ، ایلردوشگونو	قاپو وادر مانه گل سین ، کلمه سین ؟

دشک ۲۰ - ۱۳ نجی عصرلرده خلقین دانیشیق دیلی ادبیاتیمیزدا عکس اولموشدور .
بودانیشیق دیلی کئچمیشدن دهاا مکمل ، دهاا گوزل ، دهاا آهنگدار ، بدیعی واینجه دیر و
آلینما عرب و فارس سوزلری دیلیمیزین فونتیکاسینا موافق لشمیشدیر . بودادیلیمیزین
معین انکشاف مرحله سینین بیر خصوصیتی دیر .

ج - ایگیرمنجی عصرده دیلمیز:

بورژوازی ، استحصال علاقه لرینین گئیش لنه سیله ملی حسلراویانیر . گئیش خلق
کتله لرله دانیشماق ، اونلارلا دلیل تاپماق ، اونلاری ملی آزادلیق مبارزه سی میدانینا چکمک
احتیاحی ادبی دیلیمیزی خلقیمیزین دانیشیق دیلینه یاخینلاشدیر میشدیر .
دیلیمیزین تاریخی گرامرینی یاراتماقدا بو یوک امک صرف ائتمیش هادی معلمین فکرینجه
ادبی دیلیمیزین تاریخ بویو فورمالاشماسیندا تبریز و باکی لهجه لری اساس مرکزی هسته نی
تشکیل ائتمیشلر . اون دوققوز و نجو عصرین صونلاریندا گئنه ده بو ایکی مدنیت مرکزی
بورژوا استحصال علاقه لرینین ان چوخ گئیش لندیکی مرکز لردیر . ادبی دیلیمیزین
بویئنی ، صون و معاصر مرحله سینده گئنه ده بو ایکی لهجه مرکز ده دایانمیشدیر . بویئنی
و ساده لشدیرمه مرحله سینین اونونده «ملانصرالدین» مجله سی دایانمیشدیر . میرزا -
جلیل محمد قلی زاده و میرزا علی اکبر صابر بوجریانین بایراقدارلاری دیرلار .
بو مرحله ده بیر طرفدن غلیظ و خلقه نامفهوم اولان عرب و فارس سوزلری وافاده لری
صیرادان چیخمیش ، اوبیری طرفدن عرب و فارس دیل لریندن منیم سمنیشدیر . بو عامللر
خلقین دانیشیق دیلیله ادبی دیلیمیزین ، کئچمیشده اولان فرقلرینی آرادان آپاریر ،
اونلاری بیری - بیرینه یاخینلاشدیریر و آزادلا عینی لشدیریر .
مشروطه انقلابیندان بو طرفه ایران تورکلرینین ادبی دیلی همین بو ساده لشمه خطیله
ایره لی گئتمیش و گئتمکده دیر . معجزین اثرلری ، ملی حکومت دور واولان ادبی و سیاسی
ادبیات و صون ایللرده شهریارین «حیدربابا یا سلام» اثری ، ساهر ، سهند ، واونلار جا
معاصر شاعریمیزین اثرلری بودد دیکلریمیزین پارلاق نمونه سیدیر .
بودورده صیرادان چیخان عرب و فارس سوزلری ، افاده و ترکیلرینین یئرینه خلق
داخلینده آیری - آیری لهجه لریمیزده هله ده ایشلنمکده اولان تمیز تورک کلمه لرینی ایشلتمه -
که جهددقتی جلب ائدیر . فارس و عرب تشبیه ، استعاره و سایر بدیعی افاده لری و ترکیلری
یئرینه خلق دیلینده و فولکلور و موزدا اولان گوزل افاده و تشبیه لر ایشلنیر . بیر سوزله دشک
معاصر ادبی دیلیمیز خلقین دانیشیق دیلینه یاخینلاشیر ، دهااد و غروسو اونونلا فاصله
سینی آزاد دیر .

یثری گلمیش کن قیدائده ک کی ، ادبی دیل ایله دانیشیق دیلی آراسیندا کی فاصله ، هر نقدر آزالسادا تامیله آرادان گئتمز . هابئله علاقه لرین چوخالماسی ، مطبوعاتین آرتماسی و آنادیلینین رسما " تدریس اولماسی نتیجه سینده دیلیمیزین مختلف لهجه لری و شیوه لری آراسیندا کی فرق لر نقدر آزالسادا ، گئنه ده اونلارین آراسیندا کی معین فرق لر قالاچاق و ادبی دیلین اساس تغذیه ، زنگین لشمه و انکشاف منبع لریندن بیر ی اولاجاقدیر .

تجدد روزنامه‌سی شیخ محمد خیابانی و اورغانی

تجدد روزنامه‌سی وقتيله وطن ميزه خدمت اعدن، آذربایجانین ترقیخواه مطبوعاتی ساییلیردی. بوروزنامه‌نی یاخشی تانیماق ایچون، ایراندا اولان اوگونکی اجتماعی و سیاسی وضعیت ایله تانیش اولماق لازم دیر. اوناگوره بومقاله‌ده، ایران و آذربایجانین اوگونکی وضعیتینه قیما بیراشاره اعدیریک:

۱۲۹۰ - نجی شمسایله تزار قوشونو آذربایجانا غلبه‌چالیدی، بوغلبه نتیجه‌سینده مرحوم تقه‌الاسلام و نجه آزادبیخواه شخص لر شهید اولدولار. مراغلی صمدخان شجاع‌الدوله تزار ایله آذربایجانا حاکم اولدو، خلقین مالی و جانی اونون اختیاریندا قرار دوتدو.

صمد خانین بیرینجی ایشی مطبوعاتی پیغیشدیریب و آزادلیق اودونو سوندورمک ایدی اوناگوره‌کی، تزار حکومتی آياغا قالمیش، داخلی استبداد و خارجی استعمارچیلاری آرادان آپاریب، اوزطالعینه مالک اولان بیرملتی قونشولوغونداگوره بیلیمیردی. آذربایجان خلقینی گئتدیکجه آرتیق بوغماق ایستیردی.

آنجاک بو وضعیت چوخ دورمادی، بیرینجی دونیا محاربه‌سی باشلانماقلا تزار حکومتی سینحیتی سینی آزالتماغا مجبور اولدو.

۱۹۱۷ - نجی ایله اوکتوبر انقلابی تزاریسمی بوسوتون بوکوب قیراغا قویدو. آذربایجان خلقی راحت بیرنفس چکدی، ایران ترقیخواه‌لاری آزادلیق قبله‌سی اولان آذربایجانا اوزچئویردیلر.

بودوره‌یه مخصوص ایشلردن بیر آذربایجان خلقی‌نین شیخ محمد خیابانی رهبر - لیگیله استبداد و استعمار علیهینه قیام ائتمه سیدیر.

بو قیاملا برابر، آذربایجاندا مستقل و متعهد روزنامه‌لر منتشر اولدو. ایران آزادلیغی - نین پارلاق اولدوزو اولان شیخ محمد خیابانی تجدد روزنامه‌سینین نشرینه باشلادی و بو روزنامه ده گونلوک مسئله‌لری تحلیل ائتمکله، افکار غوموینی آیدینلاشدیریردی.

آنجاک بو روزنامه‌نین ائتدیگی مبارزه‌لری حقینده دانیشماق دان قایاق یورولماز مجاهد شیخ محمد خیابانی نین قیام ائتمه‌سی نین علتینی اختارماق لازم دیر.

محمد علی میرزائین رسوایا سینا قاچدیغیندان صورنا مشروطیت دیریلدی. ایکینجی مجلس آچی لیب ایشه باشلادی. اما ضدانقلاب لار مشروطه خواه پالتاریندا مجاهدلرین صفینسه رخنه ائدیپ دولتی مقالاری اشغال ائتمیشدیلر. دموقراسی تمل لری اولنلارین گوزونه بیرتیکان کیمی باتیردی.

اوناگوره چوخ چکمدی آزادلیق قهرمانی ستارخانین آياغینا گولله ووروب خانه نشین ائتدیلر، بیربانه ایله مجلسی باغلادیلار. آزادخواه نماینده لری اوجمله دن شیخ محمد - خیابانی نی تزار حکومتی نین اولتیماتومی ایله مخالفت ائتدیگینه گوره مجلسه یول وئرمه دیلر. دولت اوزو اولتیماتومو قبول ائتدی ایران استقلالین آرادان آپاریب تولکه میزی بریتانیانین مستعمره سینه چئویره ن ۱۹۱۹ - نحی ایل قرارداری خائن وثوق الدوله حکومتی طرفیندن قبول اولوندو.

اولکه حساس بیر مرحله یه یئتیشیب، سرنوشت قارشی سیندا دور موشدو. ایرانین چیر پینان قلمی اولان آذربایجان اوز آیین لیغی و انقلابی سابقه سیله بوخیانت لره اعتراض ائتدی، اعلان کیمی خائن لرین قارشی سیندا دوردو، بو قراردادین اجرا سینین قاباغینی آلدی.

انگلیسین تانینمیش نوکری اولان وثوق الدوله آذربایجانی اوز شوم نیتی نین قارشی - سیندا مانع گوردوکده اونو (شاقاقلوس) یعنی سرطان آدلاندیردی و آذربایجانی ایران دان آیرماغی جایز بیلدی.

تجدد روزنامه سی صدخانین حکومتیندن صورنا وجوده گلدی و آذربایجانین اوگونکی ضد استبداد و ضد استعمار سنگری اولدو غونون سمبولی ایدی.

بونشریه شیخ محمد خیابانی نین نظارتیله ۱۶ جمادی الثانی ۱۳۳۵ هجری قمری (مطابق ۱۲۹۶ شمسی) وجوده گلدی و بوتون آزادلیق سئوین مشروطه خواهلارین اورغانی - اولدو. انقلابی و ترقی خواه لیک مفکوره سین یایماغا باشلادی.

بو روزنامه نین ایلک سردبیری ابوالقاسم فیوضات و صورنا ابوالفتح خان علوی اولدو. ۵۹ - نجی ساینندان میرزاتقی خان رفعت اونون سردبیرلیگینی عهدده سینه آلدی. ۱۳۷ ساینندان آخره قدر شیخ محمد خیابانی شخما " روزنامه نین مدیر لیک و سردبیرلیگینی قبول ائتدی.

میرزاتقی خان رفعت هرگون شیخ محمدین آذربایجان دیلینده ائتدیگی نطق لرینی فارسجایا ترجمه ائدیپ تجدد روزنامه سینده درج ائدیردی.

بوروزنامه ۲۴ - ذیحجه ۱۳۳۸ هجری قمری به قدر منتشر اولوب جمع ده ۲۰۲ نمره چیخمیشدیر. یوانقلابی روزنامه‌نین اجتماعی و سیاسی ساحه‌لرده اثر قویدو غوندان بحث - ائتمگه بیر کتاب یازماق لازم دیر. بیزبورد اونون باره سینده قیصا بحث ائدیپ اوخو - جولاری باشقا منبع لره مراجعه ائتمگه دعوت ائدیریک.

آذربایجانین سیاسی و مذهبی رهبری اولان شیخ محمد خیابانی اوز ایلک مقاله سینده کی، «تکیه‌گاه خونخواران از پا در افتاد...» عنوانی آلتیندا یازمیش اولدوغو مقاله‌ده قانون اساسی نین اجرایی و حقیقی دموقراسی نین استقرارینی دولت دن ایسته‌بیرو انتخاباتین تثلیله باشلانماسینی طلب ائدیر...

آیری بیر مقاله‌ده بئله یازیر: «... چون بیزیم اولیای امور ایله مساعدت و همکار - لیق‌دان باشقا آیری نظریمز یوخدور و مشروطه قانونلارینین اجراسیندان باشقا بیر تقاضا ائتمیریک. اوناگوره قانونون اجراسیندا نقصان و ادای وظیفه‌ده ماطله‌گورمه سک هئچ انتقادیمیز یوخدور. اما اگر عالی مقام لارین اوز قدرت و اختیارلاریندان سوءاستفاده گورسک ساکت قالمایب و ملتین انتقادی نین قارش سین هئچ کس آلابیلمز».

آذربایجان خلقی ایران و دونیا حادشه‌لرین دریندن ایزله بیردی، بیلیردی که، ایرانین حاکم دولتی مشروطه اصولونا پای بند دگیل که، هئچ بلکه آزادلیق و دموقراسی نین قالانینی دا آرادان آپارماق ایسته‌بیر.

تجدد روزنامه‌سی نین مقاله‌لری نین بیرینده بونظر آیدینجا سیناگورونور.

«... روسیه‌ده تزار حکومتیندن صورنا، موقتی حکومت قاباکی رژیمین بوتون نماینده‌لرینی پیاده زاندارم دان دوتوموش وزیرلره قدر دوتوب محکمه‌یه تحویل وئردی، حالبوکی، ایرندا خائن لر و مرتجع لر، دولتی مقام لاری اشغال ائدیپ خلقین کینه و انتقام حسی نی آرتیریرلار.

ایران دموقراسیسی بیلمله‌لیدیر که، بدبخت لیک و فلاکتین باعشی یالیز بیرنجه‌نفر (بوروکرات) یا مرتجع دگیل بلکه، حکومت اصولی دیر که، بوروکرات و مرتجع لری عالی - مقام لاری دوتماغا تشویق و دعوت ائدیر».

مرحوم صدرهاشمی تجدد روزنامه‌سی باره سنیده یازیر:

«... بوروزنامه حمادی الاول ۱۳۳۵ - نجی هجری قمری ایلدن شیخ محمد خیابانی

شهید اولانا قدر تبریزده هفته لیک صورتینده منتشر اولوب یاخشی و فایده‌لی روزنامه‌لر - دن بیری دیر...» اونون تأسیس حقینده یازیر:

«... مرحوم شیخ محمد خیابانی و اونون یولداشلاری ۴۸۰ نفردن عبارت تبریز و باشقا آذربایجان شهرلری نماینده لری ایله بیرکنفرانس تشکیل وئریپ (کمیته یالتی) آدیلا بیر کمیته سئچدیلر، او کمیته نین مرام و مسلکینی خلقه یئیتیریپ رواج وئرمک ایچون تجدد روزنامه سینی تأسیس ائتدیلر اونو دمکراسی فرقه سینین اورغانی قرار وئردیلر. بوروزنامه ۵ ایله یاخین شیخ محمد خیابانی نین نظری و مدیریتی آلتیندا ایرانا خدمت ائتدی...»

پرورش روزنامه سی اوز اوچونجی دوره ۱۸ - نجی نمره سینده (مخبر السلطنه دشمن آزادی) عنوانیندا یازدیغی مقاله سینده شیخ محمد خیابانی نین ائدیگی خدمت لر حقینده مفصل بحث ائدیپ اونون مجلسده وئولالدوله قراردادیله مخالفتی، خراسان و روسیه یه مسافرت ائدیپ تبریزه قاییتماغینی گئیش صورتده شرح وئریپ بئله یازیر:

«... ففید شهید امتیاز جریده تجدد را که ارگان فرقه بود تحصیل و نزدیک به پنج سال در تحت مدیریت و نظر آن مرحوم با یک عفت قلمی مشغول تنویر افکار و ترویج مسلک بود و خدمت بمعارف مملکت میکرد و میتوان گفت که در میان جراید داخلی ایران روزنامه تجدد اولین روزنامه بود که مصداق و مفهوم جریده نگاری را ثابت نمود^۳»

۱- علی آذری (قیام شیخ محمد خیابانی) انتشارات صفی علیشاه چاپ چهارم صفحه

۱۰۴ الی ۱۰۶

۲- علی آذری همان کتاب صفحه ۱۴۵

۳- محمد صدر هاشمی (تاریخ جراید و مجلات ایران) جلد ۲ صفحه ۱۰۵ و ۱۰۶

۱ - نورانی

اوج انسانین دورت قولو

هر ایل، قیشین پوفه - پوفونده، محله میزدن آخان چای شیشردی. داملاردان توکولن قار، شاختادا باقلانان بوز، چایین بند - بره سین ائله داراما چکردی که، چای اوزون ایتیریپ اوز قویاردی یاتا غیندان قیراغا.

ائولر باغچاسی دولاردی قیروولو سوايله. گل - گئت چتینله شردی. ائله بوگونلرده، اوشاقلارین کئفی یامان ساز اولاردی.

باغمشهده، چول باشیندان، خیرال کورپوسونه قدر، شوش بوز، جان ویر ردی بوز تیمه که. چای، من اولوم - سن اوله سنله یاتا غینا قاییتمازدی، اونسی فایتارماق ایچون، اللرینه گلن بئل، کولونگ، بالتا، لوم، جیدا، دوشردیلر بوزلارین جانینا. اونسی دا دئمه لیم که، ایش دوز خیرال کورپوسوندن باشلانیب، چایین عکسینه یوخاری گلردی. خیرال کورپوسوندن آشاغی، چای نفس آلیپ گئیش یاتا قدا اوزانیب، قره سوایلن گوروشه نه کیمی، دوزنگهدا یول سور ردی.

قیریلان بوزلارین شاققیتلیسی، اونلارین آشیب داشماسی، گاهدان بوروقلاردا قوجا قلاشیپ دایانماسی، اونولا برابر، جماعتین قان تراچیچنده سوووشلری، آتماجالاری، ساتاشمالاری، اولمز خاطره لردندیر.

لاکن ۱۳۲۵ - نجی ایلین اسفند آییندا، قیریلان بوزلارین خاطره سی فرحلی ده اولسایدی بوفرچی، «تکه منصور» مسجدی نین قاباغیندا اوز وئرهن حادثه، بوسبوتون اوبیری قیشلاردان آبیردی.

اسفند آیینین ایکینجی یاریسی ایدی، کیچیک چیلله نین توکدوگو زهرلر، رنگسیر - ریشه سیز گونش آلتیندا، کسرین الدن وئیریدی. گئجه هاوا بولود اولدوغونا، سحر تئزدن نوودانلارایشلییردیلر. چاخناشمیش چای، هله ده جوشوردو. موهره دووارلارین چوخو شوملامیشدی، پیخیلان داملاردا وارایدی. قویولاردان ایپسیر وئدره ايله، سوچکمک اولاردی. بئله لیکه جماعت جانا کلیب، باشلادیلار بیرلیکده دوپوشه.

دوپوشون صونو، جماعتین چایا غلبه سی، بللی اولسایدی دا، لاکن بو غالبیت، یاریم گون کوتله وی آمانسیر چالیشما گوزلییردی. بویوک - کیچیک، زنن - کیشی داراشمیشدییلر چایین جانینا. سولانمیش قار - بوز، چالیشانلارین ایشین چتینلشدیرمیشدی. صورو شوب قورشاغاقدر سویا دوشنلری ده، یاخینداکی حاماما آپاریردییلر.

حامام سکی سینده «حوسی» عمی اوجا سسله، سسله یردی:

«گل آللولی پاخلا ائتمیشم، آی آللولی پاخلا»

دو غروندان دا، طاباغین اوستوندن قالخان بوغ، اوره کلدده اوونتو یارادیردی.
گون اورتا یا دوزایکی ساعات قالیردی که، ایلک دفعه، عزى قیشقیردی:

— اده . . . ال ساخلا!

عزى نین سسى، ائله قورخونج، ائله دایاندیرجی بیرسرایدی کی، هامى نی اوزباشینا توپلادی.

اؤلوم سکوتو هنده وری بورودو. بیرایکی نفر آخیندی.

سینان بوزون قالینلیغیندا، گوزلر اونونده، آچیق — آیدین گورون منظره، اوزانان فاجعه نین درینلیگینی، رحمسیزلیگینی گوسته ریردی.

گورومیش، بوزوشموش، بیر حصه سی هییره میش، آلت انگی کسکک بیرباش. طبیعتین یاراشیغی، انسان باشی ایدی منه ائله گلدی که، چایین گورآخان سویو قاردان یاغیشدان یوخ، آذربایجان بویدا انسانین گوزلریندن آخان ماتم یاشیدیر.

بوزآنا قوجا غی تک، اولادینین باشین اوچ آیا یاخین، نقصانسیز قورویوب ساخلا میشدی. ان اوصاندیرجی، تیتره دیجی، بدنسیز باشین گوزلری ایدی. جماعتین اوزونه زیلله نن گوزلر

بو گوزلر، نه دئمک ایسته ییردی؟ کیمدن — کیمه شکایت ائدیردی؟ کیمه تاپشیریق وئریردی؟ ایستکلرین ساییردی؟ دایاق آختاریردی؟ صاباح گزیردی؟ هارای چکیردی؟ یاردیم دیله ییردی؟ یاکه اوزوئره ن فاجعه نی سؤیله ییردی؟ حامامدان کلن ایلیق سوايله، باشا غسل وئر دیلر اوزون کپی ریکلرین قووشدوروب، گوزلرین باسدیلار.

کسیلن بوغاز، چاپیلان انگ یئری، بیر — بیرینه قاتیشیب خیرخه نک آغا چالیردی. بوشلوقلاری پامبوقلادولدوروب، آلینان اجر بئزه بورودولر. غریبان قبیـر سانلیغیندا، جیرالا ساری اوزانان یولون اته گینده، باستیر دیلار.

عزى یورولمادان، آغیر بیرداشی هئله ده — هئله ده گتیریپ قویدو قبیـرین اوستونه.

۱۳۳۲ — نجی ایل مرداد آی نین اون دوردونده «قره بایر» چؤلونده، مشروطیت انقلابی نین ایل دونومو مناسبتیله قورولان کندچیلر میتینگینده، اشتراک ائتمیشدیم.

یئرین موقعیتینه گوره، بیرده آپاریلان ایش اوزه رینده، چوخ آدام گلیمیشدی، موللاباشی، نوران، حسن باری، اندراب، شام سوار، کورول، دیوله، اردیمسیدی، دره وار، کندلریندن، ساییز کندلی توپلانمیشدی.

شهردن گلن گنج ضیالی، تنبکی دن باشلاپ، مشروطه انقلابیندان، ستارخاندان، باقرخاندان، هابله ایزان خلقلرینین حیات بویو قانلی مبارزه سیندن دانشیردی. گوزله نیلمه دن، قوجامان بیرکندلی، الینده درگز، دانشانا یاناشیب، درگز ایله اشاره ائتدی. دانشان گنج، اشاره نی دویوب واهمه لی سوسدو.

کندلی درگری بایراق تک قالدیریب، دیل دوداغین گمیره - گمیره سوزه باشلادی: - یولداشلارا من ساده جه بیرانسانام امه کی باداگتتمیش بیر انسان، ظلم الیه گوزلریمه وورولان گوزندیلیک اساسیندا، ساوادسیز قالمیشام. اونا گوزرده، مشروطه - پشروطه تانیمرام. لاکن اوزون یاشاشیمدا، تکجه بیرایل امه گیمین، حیاتیمن دادین آنلامیشام. منه حیاتین دادین آنلادان، بیرایللیک خلق حاکمیتی اولوب.

یاشاسین انسان آزادلیغی اوغروندا چالیشانلار!

ايله بیل که، جماعت آمانا بندایمیش. بیر آندا گوی گورولدادی، اوراق، درگز، تيله شده، یاها ایدی که اللرله اوچالدی، سس داغلارا دوشدو، عکس صدا داها زنگین، داها گئیش قولاقلار اچاتدی.

قوجامان کندلی نین خواهیشینه ۱۳۲۵ - نجی ایل فاجعه سینده قوهوم، قارداش، آتاسی اولدورولن لردن ایسته دیلر که، اوقانلی گونلردن قیما جا خاطره لردئیلین. یئددینجی دانشان، گنج بیر بیچین چی ایدی. او آتاسی نین بیگلر الینده اولدورولمه سیندن دانشیدی.

اوزون ایللر فلاکتده یاشادیغیندان، دریا - دریا کدریندن، محنتیندن دانشیدی. آخیردا دولو خوب کوکسونو اوتوروب، آجی - آجی، صونسوز کینه ایله دئدی:

- نامردلر آتامی اولدوردولر، باشین کسدیلر، آلت انگیندن قیزیل دیشی چیخار - تسونلار، بالتا ایله اونو چایدیلار. من قالدیم، آنام قالدی، بیرده آتامین باشسیزدنی. اوچ گون قویما دیلار باسدیراق. آتامین یالوار ماسینا، اونون گوز یاشینا، آياقلار آلتینا چرقد آتماسینا، باخمیوب کسکک باشی وئرمه دیلر، من بیلیمیر نه ایسته ییرسیز؟ آوار میرام نه آختا - ریرسیز؟ آتاجاق اونو بیلیمیر، نه آختاریرام، نه ایسته ییرم. آتامین کسکک باشین، بیرده اونون انتقامین آلماق.

منه ايله گلدی که، گنجین گوزلری دیک به به گیمه زیلله نیب. پارچالانان بوز، عزى نین باغیرتییسی، صورغو - سئوالدادولو گوزلر، بیرده جیرال یولونون کناریندا باسیدیریلان کسکک باش، دوردو اونومده.

اوچ گون اوندان صونرا ، گئجه ياريدان كئچميش ، گورونن قارالتىنى ، گوركان يىليپ ،
 آليشان كيريتله اونوا ولدوغوموزيئره چاغيرديق . داشى قالديرديق آيين صولغون شعاع سيندا ،
 احتراملا بدنسيز باشى چوروموش بئزدن آييرديق .
 گنج هيبنين گوزونه قويولان باشى جان كيمي باغرينا ياسدى .
 دينمز - سويله مز آتا - بالايله ، قوجا قلاشيب وداغلاشديم .
 آنجاق ، اوچ انسانين دورت قولو ، قول - بويون اولموشدو .

گنجعلی صباحی تنقیدی اشاره لر

یازیدا تنقیدی اشاره لرین یئرینده ایشله دیلمه سینه رعایت ائدیلمه مدیکندن ، مطبوعاتیمیزدا ، ائله جهده یازیچی و شاعر لریمیزین یازدیقلاری شعر و مقاله لرده ، بعضا وئرلیمیش فکر لردوزگون آنلاشلمیر . هردن ده ، بویوک اشتباهلارا سبب اولور . البته ، بو حال اکثرًا " اعتناسیزلیق دان ، بعضاده ، تنقیدی اشاره لرین معنا و اهمیتینی دوشونمه مزلیکدن و اونو یئرینده ایشلتکی باچارما ماقدان ایره لی کلیر . بونا گوره ، بوخصوصدا مختصر بحث ائتمه کی لازیم گوردوک .

تنقیدی اشاره لر بونلاردیر : نقطه (.) وئرگول (،) ، نقطه لی وئرگول (؛) ، ایکی نقطه (:) ، سؤال اشاره سی (؟) ، ندا (!) ، معترضه () ، دیرناق (" ") ، دئغیس (-) ، تیره (-) و چوخ نقطه لر (. . .) دن عبارتدیر .

نقطه (.) - حکایه و نقل طرزینده سؤیله نن جمله لرین صونوندا ایشله دیلیسر . مثلاً : " من بیر انسان کیمی ، وطنیم ایچون الیمدن گله نی ائتدیم . سن اولومه خدمت ائدیرسن ، من ایسه حیاته . سن منیم قارشیمدا مقصیرسن ، من سندن اوز تقصیرینی یوماغی طلب ائتمکه گلیمش .

وئرگول (،) - بیر - بیرینی تعقیب ائدن یاخین کلمه لری ، بعضا ده مرکب جمله - لرده فکرلری بیر بیریندن آیرماق ایچون ایشله دیلیر . مثلاً : " نظامی ، خاقانی و فضولی اوز بدیعی اثر لری ایله آذربایجان ادبیاتینی زنگینلشدیر میشلر . تبریز گوئل ، صفالی بیر شهر دیر . قیزیل اوردو بوتون بشریتی فاشیزم اسارتیندن خلاص ائتدیگی کیمی ، ایرانیندا بوتون خلقلرینی ، خصوصاً " آذربایجان خلقینی هم فاشیزم اسارتیندن ، همده ایکنجی جهان محاربه سی بلالریندن خلاص ائتمیش دیر .

بوندان علاوه وثرگول جمله ده ضمیرین اوجونجو حالنی آیرماق ایچون ده ایشله دیلیر .
مثلا" : او، آناسینین سوزونه اطاعت ائدرهک باشینی اونون دیزلرینین اوستونه قویوب
اوزاندی . او، آناسیله گونش باتانا قدر بوجور دانیشدی . و سائره ...

نقطه‌لی وثرگول (؛) - نقطه‌لی وثرگول، مرکب جمله لرده بیر - بیرینه یاخین فکرلری
آیرماق ایچون ایشله دیلیر . مثلا" - یوخسادونیانین بوظلم فسادینه ؛ حکمرانلارین
تکبرونه ؛ گوجلورلرین تحقیرینه ؛ قایتاریلمیش، تاپذالانمیش بیر عشقین آجی اضطرابلارینا ؛
قانولارین بوشلوقونا ؛ حاکملرین اوتانما مازلیغینا ، ردیللرین خدمت لرینه فارشی جوشان
نفرت لره کیم دایانماق ایستردی ؟ (شکسپر)

ایکی نقطه (:) - سؤیله نیله جک فکرین فارشیسیندا ایشله دیلیر . مثلا" : چوخ
سلیقه ایله گوروشدو و تکلیفیم اوزره اوتوردو قدان صونرا ، خفیغه گولومسه ترهک : منی
تانییر سینیز دوقتور ؟ دئدی ، وقتيله من سیزی روزنامه یه یازمیشدیم . صونرا خوش بیر
تبسمله : سیزدن کومک آلماغا گلمیشم . دئییه ، علاوه ائتدی . فیروز اوخویوردو :

عزیزیم بیر قورخماز آدی قهرمان قاراقان چکردی بیثرین قاتیندان .
تورپاغین باغیرینی سوروب ده لردی چیلغین طبیعته غالب گلردی

(ج . جبارلی)

سئوال اشاره سی (؟) - سئواللی جمله لرین فارشیسیندا قویولور . مثلا" : هه ،
آتانیز صونرا نئجه اولدو ؟ او ایندی ساغ دیرمی ؟ ائودن نه زمان چیخیسینینیز ؟ و سائره ...
ندا اشاره سی (!) - حس و هیجان بیلدیرهن ، بعضا ده امر ، خطاب بیلدیرهن جمله لرین
فارشیسیندا ایشله دیلیر . مثلا" : عشق اولسون شاعرلر ! اونلارین بیرحه تانریسی وار ! .
گوزل سؤیلنمیش ، جسارته سؤیله نمیش دوغروسوز ! بودو اونلارین اهدی تانریسی !
آه آنا ! ... دئییه ، فریاد ائدیردی . لایلا اوغلونون حالینی بیله گوردو کده : - جان آنا ! ...
دئییب ، اوزونواونون باشی اوستونه یئتیردی . (ک . ص) - اونو بورا کتیر ! و سائره
معترضه () - آنلاشیلما یان سوزلرین و فکرلرین ایضاحی معترضه ایچینده یازیلیر .
مثلا" : تحکیم - چیلیک اصولی آنجاق ، روسیه یه مخصوص اولماقلا ، ۱۸۶۱ - نجی ایلده
لغوا دیلمیشدیر . (تحکیم - چیلیک اصولی ، کندیلیرین تماميله ملکداردان آسیلی
اولماسی دشکدیر .) صنعت اثرلری بدیعی اوهرازلارلا و (اوبراز - صورت ، سیما ،
شکل) ثریلمه لیدیر .

دیرناق اشاره سی (") - آ - باشقا عالمرین ، ادیلرین مثال ایچون و یا خود
 اؤز فکرینی تصدیق ائتمک ، قوتلندیرمک ایچون استفاده اولونان سؤزلر دیرناق آراسینا
 آلینیر . مثلاً - " ماقسیم غورگی دئمیشدیر : " شاعر ، خلقین دوشون بئینی ، دویونس
 قلبی و گوئن گؤزدور . "

ب - معین عالمرین ادیلرین اثرلرینین آدلارینی یازماق لازیم گلدیکده دیرناق
 آراسینا آلمالیدیر . مثلاً : " ملانصرالدین ژورنالی " خلقیمیزین مبارزه سینسده چوخ
 مؤثر اولموشدور . " اودگلینی " جعفر جبارلینین اثریدیر . " شفق " مجله سی آیدا بیر دفعه
 چیخیر . (وسائره ...) بعضاده کنایه حالیندا ایشله دیلن سؤزلر دیرناق آراسینا آلینیر .
 مثلاً : " حسن درس لرینده " ، اعلاچیدیر . " بوردا اعلاچی سؤزودیرناق آراسینا آلیندیغیندان ،
 عکس معنا وئیریر . دئمک ایسته بیرکه ، تنبلدیر .

دغیس (مثلاً -) - معنا جابیر - بیرینه یاخین و یا ضد اولان آیری - آیری -
 کؤکلردن دوزهلن سؤزلر دغیسله یازیلیر . مثلاً : " یاخشی - یامان ، گنج - تثز ،
 آرواد - اوشاق ، وار - یوخ کیمی . بیر بیرین دالینجا گلن عینی سوزلر آراسیندا دغیس
 قبولار : گوله - گوله ، یاواش - یاواش ، اوچ - اوچ ، پارچا - پارچا ... آیریلیقدا معنا
 وئرمیهن سؤزلر ایله ، معنا وئرن سؤزلر بیرله شیرکن : کله - کؤتور ، آددا - بوددا ، گول -
 کوس ، مسیر - صفت کیمی .

تیره (-) - تاریخی بیر حادثه نی علمی نظریه و یا قانونی بؤتونلوکده آنلادان
 خصوصی اسملر آراسیندا تیره قویولور : بویل - ماریوت (قانونی) . کئی - لوساق
 (قانونی) ، کیمی .

آ - ایکی حد آراسینی بیلدیرن سؤزلرین آراسیندا تیره قولور : تبریز - تهران
 شوشه یولو .

تهران - مشهد دمیر یولو . ب - بیر - بیرینی تعقیب ائدیپ وقت بیلدیرین
 سؤزلرین آراسیندا .

تیره قویولور : قیرخ - قیرخ . شنبه - یکشنبه گونلری . اردیبهشت - خرداد
 آیلاری کیمی .

چوخ نقطه (.) یازیلما سی لازیم کورولمه یین کلمه و یا جمله لرین
 عوضینه ایشله دیلیر .

اوجه قدر قویولموش نقطه بیر کلمه نی ، آرتیق قویولدو قدا بیر فکری
 یغثیریر .

میرزا علی اکبر معجز

ع-محسن

شبسترلی میرزا علی معجز ۱۲۵۲ هجری شمسی ده شبستر قصبه سینده آنادان اولموش و ۱۳۱۳ هجری شمسی ده، تخمیناً ۶۱ یاشیندا شاهرود شهرینده حیاته گوزیوموشدور. شبسترلی میرزا علی معجز ۳۵ یاشیندان آلتیمیش یاشینادهک شبستردن قیراغا چیخماپ، حتی تبریزه بئله گئتمه میشدی. بوتون حیاتینی خلقی نین آپیلماسینا و سعادتینه حصر - ائتمیش و بو یولدا هئج بیر چتینلیکدن چکینمه میشدیر.

شبسترلی میرزا علی معجزین سئچیلیمیش اثری بیرینجی دفعه اولاراق ۱۳۲۴ نجی ایلده سووهت اتفاقیه مدنی رابطه ساخلایان ایران جمعیتی نین تبریز شعبه نشریاتی طرفیندن چاپ ائدیلمیش و گئیش صورتده ساتیشا بوراخیلیمیشدیر. صونرالار " کلیات میرزا علی معجز شبستری " آدیلا عینی کتابا ۱۵۴ صحیفه تازه شعرلر آرتیلیب و تانینماز بیرناشرین واسطه سیله ساتیشا بوراخیلیمیش و اوچونجو جلد عنوانیه "شبسترلی میرزا علی معجزین" تازا و چاپ اولما میش اثرلری، تبریزده آقای یحیی شیدا توسطیه معجزین ال یازمالاریندان سئچیلیب و بوراخیلیمیشدیر. هر بواچ کتابدا چوخلو چاپی غلطلره راست گلیریک که، بعضاً " شعرین اصل معنا سینی دگیشیر. بیر بومقاله ده معجزین بیرینجی دفعه نشر اولونموش اثرلرینه آرتیق استناد ائده جگیز، بونا گوره که، ایملک دفعه نشر اولونان اثرلر، ایکینجی و اوچونجو جلد آدینا بوراخیلان اثرلره گوره، داها غلط سیزوداها استناد ائدیجی بیر صورتده چاپ اولموشدور.

شبسترلی میرزا علی معجزین آدینی بیزیم ادبیات تاریخی میر اونوتمییا جاق و اونون آدی، ادبیات تاریخی میزین پارلاق صحیفه لرینی زینت لندیره جک، چونکه، معجز حقیقتده بویوک بیر شاعر ایدی. و، شعرین بویوک استادی ایدی و اونون شاعرانه طبعی او قدر گئیش و او قدر پارلاق ایدی که، ایسته دیگینی هر زمان و هر یئرده سؤیله مکده آزاد ایدی.

معجز، اوقدر بویوک و استعدادلی بیر شاعر دیر که او، وفات ائدندن صورنا اونون یئرینی اشغال ائدن هله بیر شاعریمیز یوخدور. او، ذوقینسی، قلمینسی و بوتون قدرتینی، خلقین سعادتی و آزادلیغی اوغروندا، بوتون وارلیغی ایله سفر برلیگه آلدی، دئمک اولار، او، شعریمز ایچون باشقابیریول، تازه بیرجیغیر آچدی. او، تک باشینا، کیچیک و دالی قالمیش بیر قصهده، بوتون قاراقوهلره: ملانماره، قان ایچن بیگلره، جماعت قانی سوران تاجرلره، ملت قانینی شیشهیه دوتدوران خانلارا، محروم خلقی توولایانلارا. دیوان آداملارینا اعلان جهاد ائلهدی. او، بویولدا، قاراجماعتدن عناد، روحانی ناملردن تکفیر و هدهلهمه و حتی دوست و آشنالربندن طعنهلر و شامت لر ائشیتمگه صبر ائتدی. حتی آخیر زمانلاردا عوام جماعتین لعنت و سوئوشو نتیجه سینده و معیشتی نین آغیرو دوزولمز شرایطی، اونون، اوز دوغما وطنی آذربایجاندا چيخماغا و باشقابیر دیاره صفینیب و عمرونون آخیر گونلرینی غربت اولکده صرف ائتمک مجبور ائتدی.

شبهسترلی میرزا علی معجز اوز ظریف و دقیق استعدادی سایه سینده خلقی میزین معیشتی - نین اندازه دن آرتیق اولان تظاهراتینا دریندن گوز ییتریب و اونو درک ائدیر و اونا گوره ده بوگور دوکلرینی آهنگدار و آبدار و اوره که یاتان شعرلرینده تصویر ائدی. معجزین شعرلرینده ساده لیک، صمیمیت و صداقت، بوتون قدرتیله اوزونو گوسترمکده دیر. معجزین ان بویوک خصوصیت و مزیتی اونون خلق شاعری اولماسیندا، زحمتکش و ساده انسانلارین کدر و غم لرینی تجسم ائتمه سینده، شعر، حیاته سیق بیر صورتده باغلاماسیندا و بوتون قدرت و الهام لایینی اوز دوغما خلقی نین روحیندا آلماسیندا دیر.

معجزین دیلی، خلق دیلی، اصول افاده و بیانی، خلقین اصول افاده و بیانی، دوشونجه سی خلق دوشنجه سی اولدوغونا گوره، یاراتدیغی دنیا، تصویر ائتدیکی یاشایش، هاموسی خلق حیاتی و یاشایشی نین جانلی شکیل لری دیر.

معجز اوز یارادیجیلیغی اعتباری ایله، بیر حقیقت گورهن رئالیست شاعر دیر. معجزی اوگر نمک و آنلاماق ایچون بوسوزلره کفایتلنه بیلیمیریک. عمو مییتله هر بیر شاعری هر بیر نقاش یا خود هر بیر صنعتکاری اوخوماق، اویره نمک و تانیماق ایچون، اونو اوچ جهتدن تحلیل ائتمک لازم دیر. بو اوچ جهتین بیر یسی صنعتکارین اثرلرینده اولدوغو عمومی مناسبتلر، ایکینجی سی صنعتکارین منسوب اولدوغو ادبی مکتب و اوچونجوسو - اونون محیطی، وطنداشلاری و معاصر لری دیر. معجز بیر شاعر اولماقلا برابر، یورولمادان، اجتماعی شرایط و معیشتی میزین دگیشدیر یلمه سی بولوندا وار قوه سی ایله چالیشیر، اوگنیش خلق کوتله لرینه

(کندچیلره، ایشچی لره، محروم آرواتلارا، ظلم آلتیندا محو اولوب گئدهن صنیف لره) دریندن محبت باغلایپروآردی کسيلمه دن اونلارین حقیندن دفاع ائدیر . معجزین ادبیات و صنعت عالمینده کی رولوندان بحث ائدرکن ، اواسکی موضوع انتخابینه و عمومی صورته اسکي ادبی مکتبه دوگونش اعلان ائدیر . او، سوئله دیگی بوتون شعرلرینده ، مطلق بیراجتماعی مسئله قاباغاچکیر . او، بوتون یازدیغی و یاراتدیغی اثرلرینده معارف و مدنیتی تبلیغ ائتمیشدیر . او، خلقی کهنه جهالت دونیا سیندا ساخلا ماغا جان آتاق متعصب روحانی ناملری، مرثیه خوانلاری، روضه خوانلاری، فالچیلاری، درویشلری و ریاکار دین قارداشلاری و بوتون باشقا قاراقوه لری، وارقدرتیله افشا ائدیر . معجز بیر حاذق طبیب کیمی ، خلقی میزین ان خسته جهت لرینی دوشونور و اونلارین ساغالما سی ایچون چاره لر آختاریردی . معجز ، خلقی میزین آغیر و دوزولمز شرایط ده یاشاماغینی و خلقین سوادسیز و عوام اولماسی - نین علت لرینی بیلیر . او، دئییر :

جهل ايله قدم باسماطلسمات جهانسه

علم اولماسا مفتاح فضیلتاله گلمز .

یا خود

خلقى بيدار ائيله مک ممکن می خواب جهل دن

ائيله رم بيدار معجز قور خماسام ايجاد دن

شمشیر آبدار بیانین له ، معجزا

وورکله سین دوشور یثره دیو جهالتین

معجزین کیچیک و اوجقار بیر قصبه ده یاشاماغینا باخمییارق ، او، دونیا دا کئچن ، بوتون سیاسی و اجتماعی حادثه لر دن خبر دوتور ، بو حادثه لری او ، قاباقجیل و مترقی دنیا گورو - شوایله تجزیه و تحلیل ائدیر ، دوزگون و حقیقی نتیجه لره یئتیشیر . معجزه گوره ، بیرینجی دونیا محاربه سی ، دونیا سرمایه دار لاری نین اختلافی نتیجه سینده باش وئر میش و بیزیم کیمی دالی قالمیش اولکهلرده ، تاجر لر ، دلال لار ، احتکار ائدنلر ، بوفلا کته - اوغرادان و جان سیخیجی واقعه دن اوز منفعت لرینه استفاده ائدیپ ، خلقین قانینی شیشه ده دوتوشلار ، او ، ویلهلم آدلی شعرینده بئله دئییر :

باغیمیز ، بوستانیمیز اود دوتدی پاندی ، سهل دیر

وارلی لار بیر شربه سو وئر میر ایچک ای ویلهلم

مرحمت آشاری بوخ دولتلی لرده موقدر

وارلیدان ممکن دگیل پول ایسته مک ای ویلهلم

سواچنده لعنت ائیلر شمره سوتاجرلری
اؤزلری ظلم ایله پیراوندان قشنگ ای ویلهلم
قالب بیروحه بنزهر بی مروت اغنیا

خلقی شیرین کام اعدرمی بوش پتک ای ویلهلم
معجز محاربه نین توره تدیکی فاجعه لری گورور، اؤزلرینی مدنی آدلاندیریپ و مدنیت
آدینا دؤیوشنلری و یاراتدیقلاری قانلی دؤیوشلر نتیجه سینده، یالینز انسانلاریوخ، حتی
بئله حیوانلار و دنیزلرده بالیق لارین آرادان گئتمه سینه اؤره کی آجییر، اودورکی، پروسیا
شاهی شعرینده بئله دئییر:

دوتاکی، واردی گناهی آداملارین یاران
دئیین گؤره ک نغیله یییدی بینوا حیوان
آداملاری قوبور آج – اؤزلرینی، کلفتینی
بالیق لارا، وئریر انسانلارین لطیفاتینی
کیم آدقویو بدو بو وحشی جماعته مدنی؟

برص ناخوشلیغینا اوغراسین گوروم بدنی
اگر تمدن عبارتدی بسور ذالتدن
کئچه یئرین دیبینه چیخمییا خجالتدن
معجز، صلح سئوهر بیرانسان دی، او، ایسته ییر بوتون انسانلار سعادتده، صلحده
یاشاسینلار. او، دئییر:

تفنگ وتوپ سسی حالا جهانی تیتره دیری
نه وقت ختم اولاجاقدیر، بو انقلاب اولورهم
دایاندی سینه یه جان، صلحی سالماتا خیره

گوزووی سیل منه باخ، ای جناب پاپ اولورهم
معجزین یارادیجیلیغیندا، قادین صیفیندن دفاع اوزونه مخصوص بیر یئردوتوره او،
بوتون شعرلرینده، ای قیز، باجیلار، گلین لر، تکذبان لار، بوفکرین یورولماز طرفداریدی کی،
آرواد گره ک سیلکینیب، مطبخدن چیخسین، اوزونو آچسین، قولونو چیرماسین و بیر شریک
کیمی حیاتین بوتون انیش – یوقوشلاریندا، ارینه، قارداشینا، حقیقی یولداش اولسون
بودایانیز اقتصادی استقلال الده ائتمک نتیجه سینده ممکن اولایلر. او، دئییر:

گره ک آزاد اول اوغلان کیمی قیز

چه در صنعت چه در فن کتابت

قیچین اورتسون گرهک آچسین جمالین

و بالی بونوما روز قیامت

جهالت پرده سین بیرت آت اوزوندن

• طلوع ائتسین بیزه شمس سعادت

یا خود

گرهک دورسون باباقیز بیردوکاندا

شریک اولسون گرهک احمدله عصمت

معجز آنالاریمیزین و باجی لاریمیزین اورهک یاندیرجی و جان سیخیجی حال لارینی
بوتون وجودیله حس ائدیر و اونون علت لارینی ده بیلیر او، آچیق – آچیفینا گورورکی،
بیر پارا روحانی نبالر، مذهب آدینا، بونلارین سوادلی اولوب، مستقل بیر انسان کیمی
یا شاماق لارینین قاباغیندا مانع لر توره دیرلر.

آلدی هر قیز اله قلم، قدزن

ائتدی تکفیر شیخ اونی فورن

ایسته دی بیر قیز اوخویا روسی

دئدیلر گئتدی دین و ناموسی

معجز بو مانع لروچتینلیک لره باخمییاراق، قیزلاری، باجی لاری تمدنه و معارفه
دوغروچا غیریر: «آماندی یومما آج گوزون – سوزینه باخ بو معجزون – مدادی میلچی
دیر – قیزین دواتی سورمه دان باجی»

ویئنه خطا با قیزلار ادئییر:

جهالت بحر بی پایان دی، غرق ائیلر سیزی آخر

او دریادن گرهک علمیه چیخسین ساحله قیزلار

جهالت اهلی، اهل علمه دوشمن دیر ازل گوندن

عوامین سوزلریندن اولمیو تنگ حوصله قیزلار

معجز وصیت نامه عنوانلی شعرینده بئله یازیر:

اوزون آج، قنچینی گؤستره، چئخ بازاره مردانه

که بو نوعی گزه ردی باجیلار عهد رسالتده

اگر واعظ دئدی آچما اوزون، ساتما فرنگ سایی

خدا ضامندی رزقه اگلشاعوده، کؤینگین بیتده

دوشنیدن بیر تهپیکوور، یئخ یئره چئخ سینه سی اوسته

قافاسین از، گناهی بوینوما روز قیامته

شستیرلی میرزا علی معجز، جامعه میزده اولان بوتون نقصانلاری، یارالاری آختارارکن، اجتماعی، عضولری، بیرى - بیریندن آپییرمیش، هر بیرى نین اجتماعی واقتصادی منفعت لیرینی معین ائدهرک و بو نقطه، نظر دین بو عامل لیرین علاقه لیرینی اوگره نمیشدیر. او، بوتون یارادیجیلیقیندا مظلوم صنف لردن مدافعه ائدیپ و اجتماعی حیاتی میزی ضررلی و خطرلی عنصر لردن تمیزله مگه چالیشمیشدیر. او، خلقین شعوریندا، بیر اجتماعی و مدنی اویانیش یاراتماق ایچون وارقوه سینی اسیرگمه میشدیر. معجز، خلق یا شادیغی شرایطی بو یوک بیر رسام کیمی تصویر ائدیر:

«بیزیم وطنده نچون اللى مین قلندر وار؟ نه کارخانه پنبه، نه معدن زروار؟

وطنده چوخدو، ایلانچی، دیلنچی جادوگر....»

و یا خود:

«بیزی اجانب ائدیپ زور علمله حمال

سوی صبر ندور تکیه گاهی نادانین؟»

معجز، ظلم، جهالت تنبلیک، سواد سیزلیک، خرافات و مدنیت سیزلیک قبیله نین

هرنه وارسا، هاموسینا، قارشى دورور و چالیشیر خلقی نین گوزون آچسین.

اودئیر:

دولانیر اوز باشینا

الشمییک بوشینا

محتاج اولماز پروسا

کافراولار اوخوسا

انگلیس هم قرآن سیز

قالاجیق تومانسیر

حتی فرنگستاندا

مین داناوارا ایراندا..

«گوزون سیل باخ ماشینا

بیزده بیرزاد قاپیراق

ایرانلی قند قاپیرسا

آخوند دییه، مسلمان

ایتالیانلار ایمانسیر

بیزه ایگنه وئرمه سه

بیردانه یوخ آلماندا

فالچی دارالفنونی

معجز، جامعه میزده اولان ظالم لری، مستبد لری، خلقین آزاد حیاتی نین قاباغیندا

مانع توره دنلری یاخشی تانییر، او، بیلیر، استثمارچی صیغی ایله باشیندا دوران ان غدار

قدرت، شاهلیق دیر. بونا گوره، معجز بو یوک بیر جسارت ایله، او آغیر و بوغونتولوشرايطده

جمهوریتی ترنم ائدیر، او دئیر:

«ساقیا بیر باده وئر اینای جمهوریته
 تشنه دیر اهل وطن، صهبای جمهوریته .
 بیر پارا نادان کیشی» باش سیزیدن اولماز» دییهر
 پس دئمک واقف دگیل معنای جمهوریته
 قوردا وئردی کلهنی، چون کله سیز چوبانیمیز
 اولجهتدن دوشموشوک، سودای جمهوریته
 قبلهء عالم لره یوزایل «بلی قوربان» دئدییک
 بیرزماندا «هن» دییهک آقای جمهوریته .

معجز، اؤز مترقی دنیا گوروشایله، داخلده گئدن سیاسی مسئلهلری کوکوندن آنلاپیر،
 او، بیلرکی، قاراقولر، مشروطه انقلابینی، آدیوار، اؤزو یوخ بیرشیشه چئویریب، او،
 گورورکی، مجلسده اولان نمایندهلر، خلقی نماینده اولمایب، عکسینه خانلارین، بیگلرین،
 استعمارچی لارین و محترکرتاجرلرین، نمایندهسی دیرلر، اودورکی، معجز اعتراض سسینی
 اوجالیدیپ و دئییر:

«فقیرین حالینی بیلمز اومیلیونر وکلا

گرهک منیم کیمی بی چیز اولان نماینده» .

معجز، خلقی میزین ملی وجدانینین بیر تجسمی دیر. او، اؤز دوغما آذربایجانینا،
 آیلینه و دیلینه بوتون حیاتی بویو، صادق قالدی. معجز، آنادیلیمیزی اؤز بارادیجیلیغیندا
 هربرشتی دن عزیز دوتموش ساده و طبیعی بیر صورته اؤز، آرزوی و دیله کلرینی دوغما
 آنادیلینده گئیش خلق کوتلهلری ایچون سویله میشدیر. معجز، اؤز ترجمه حالیندا
 بو مسئلهیه اشاره ائدمرک بئله یازیر:

«من ملاحظه ائتدیم کی، آذربایجانلی لارین چوخو تورکلر دیر، فارسجا شعر لردن
 بیر منفعت آلابیلیمه جکله، مقصودیم او ایدی کی، آروادو کیشی لر منیم یازیلاریمی اوخویوب
 باشادوشسونلر» .

معجز، «منه لطفایله ساقی» آدلی شعرینده، دیلی تورکی اولوب و سوزونون ساده لیگینه
 باخما یارق، ایران شاهلارینی نین تورک اولدوغو حالدا، اونا تحقیرگوزو ایله باخمالارینی بئله
 تصویر ائدیر:

«دیلیم تورکی، سوزوم ساده، اوزوم صهبایه دلداده

منیم تک شاعرین البت اولار آشفته بازاری

دو نون شعريله بير نامه، آپارديم شاه ايرانه
 دئدى: «تورکي نميدانم، مرا تو بچه پندارى؟»
 اوزو تورک اولدو خدا، بيرکان جهالتدير
 خدايا مضمحل قيل تختدن بو آل قاجارى
 اميدين کسمه، «معجز» ياز آنان تعليم ائدن ديلده

گزه بير ارمغان تک دفترين، بيل، چين و تاتارى...
 معجز، حاکم قدرت لرین، اونون دوغما آناديلينه خور باخماقلارين و متاعی نین خریداری
 اولما ماغينا اهميت و اثر مير، او، بویوک بير اينام و اعتقاديله اوز آناسی تعليم ائدن ديلده...
 خلقي ايجون يازير و اونلاردا تره نيش و اويانيش يارادير. معجز بوتون وارليق و قدرتيله
 خلقي نین آيدین گله جگينه اينانير، او، دوغما خلقي ايجون، بير پارلاق و شن گله جگ
 تصوير ائدير. او، بولگه جگي حياتين اقتصادي تملی دگيشمه سينده، قيزلارين و
 اوغلانلارين سوادلانماسيندا، گندلی لرین ظلم و اسارت آلتيندان قورتارماسيندا و دوغما
 آنا ديليميزين، وطنيميزين هر بير بوجا غيندا حکم سورمه سينده بيلير معجز، «انشاء الله»
 آدلی شعرينده بئله ترنم ائدير.

«ملتین دردی جهل و غفلتدير	چاره سی علم ايله، صنعت دير
خلقي ميز مرد باکياست دير	گلر آخر زمانه انشاء الله
او خودار نوجوان انسانی	عاليم ائيلر قیزی و اوغلانی
اولار همره زمان طولانی	عمری هم شاديانه انشاء الله
اولار آيرو پالانلار آماده	کزه ريک بيزده چرخ ميناده
دمله ريک چائی عرش اعلاوه	توکهر يک ايستیکانه انشاء الله
يئری ماشين ايله، سوکر زارع	خير منی علم ايله دوگر زارع
قازانار خیلی سيم و زر زارع	ايشله مز مفتت، خانه انشاء الله
فعله و رنجبر گيدهر در سه	روزنامه آليب چوبان گلسه
اولار هم کربلای تحفه نيسه	آشنا هر زمانه انشاء الله
<u>اوزمان خلق شادمان اولاجاق</u>	<u>که وطن مادری زبان اولاجاق</u>
اوندا تهرانلی ناگران اولاجاق	اهلی آذربايجانه انشاء الله
اوزمان خلق غصه دن آزاد	اولار هم گوژ ايشيق، کوئول آباد
کسيلر بانک ناله و فرياد	دوزه لربوزمانه انشاء الله...

شبسترلی میزرا علی نین، معجز تخلص ائتمک باره سینده، من چوخ دوشونندن صورنا
 بئله بیر فکره گلدیم کی، دوغرو دان – دوغرو یا، اوگونکی گون آغیر وصخینتلی شرایطیده،
 تک باشینا، قلمی سونگوبه چئویریب، بوتون حاکم قاراقوه لرایله، هاموجبه لرده ووروشماق،
 قان ایچن بگلرین، ظالم خانلارین، یالانچی و عوامفریب روحانی نملرین، بوینی یوغون
 دولت آداملاری نین، فیریلداقچی تاجرو دلال لارین حقیقی سیماسینی گؤسترک جانلی بیر
 معجزه دیر و بوتخلص یالانیز بئله یورولماق بیلیمین شاعره یاراشابیلردی. بونا گوره، بوگون
 هر بیر آذربایجانلی شاعر، یازیچی، عالم و محقق نین قاباغیندا دوران ان اهمیتلی وظیفه،
 معجزی اوخوماق، اوگرنمک، تانیماق و اونون بو پارلاق معجزه سینی بوتون آذربایجانلی
 وطنداشلارینا تانیتماقدان عبارت دیر. معجزون یاراتدیغی شعرلر، حقیقته بیر معجزه یه
 بنزهر و بیزیم بوزمانه میزده ده بوجرأت و جسارتله یازیب – یاراتماق، ملی حیاتی،
 اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و دینی مسئله لری بوشکیل ده تحلیل ائتمک و جماعتین
 دردلرینی و آرزوی، دیلک لرینی گؤستریب، عینی زماندا، ملت افراد ی آراسیندا اولان
 ایگرنج خسته لیکلری: پول پرست لیگی، قونشویا و قوهرما خیانت، ال سیز، ایاق سیزلارا،
 یئتیملره و دول آروادلارا رحم سیزلیگی، یالانچی دیندارلیغی افشاء ائتمک بو یوک بیر
 معجزه دور. شبسترلی میزرا علی معجز خلقی میزین بو یوک افتخاری دیر. او، ساده افاده لی،
 آچیق گؤزلی، آیدین فکری، ملت و ملیتینی سئوهر و یورولماق بیلیمین صنعتکار دیر.
 معجزون یاراتدیغی بو یوک آبد، ایل لر بو یو خلقی میزه، خصوصیتله آذربایجان شاعر
 و یازیچیلارینا یول گؤستره جک دیر.

نوروز گلی

قیش کو چون چاتیب دیر ، اریبیدی قار
سوروسون چول لره ، یاییب چوبان لار
منده حس ائدیهم گلیب دیر باهار

تله سیک یوخودان اودور ، دورو رام
یاماچ لاردا گزیب ، گولوب اوتوروام

یولومو سالمیرام چمنه ، باغا
میلیمی وئیرهم ده رهیه ، داغا
گوز تیکیب باخیرام ، چوخ صولا ، ساغا
گورورم بیرمنم ، بیر قارچیچگی

بوزماندا یوخدور بیزدن گویچی
جوخلی غرهله ییب عطیر ساچیرام
هر بیر باخیشیمدا اورهک آچیرام
عمرورم آز اولارکن ، آجیب قاجیرام
سانیرام : اولماسام گوزهل لیگ اولماز

حال بوکی ، بیر آن دیر ، ابدی قالماز
اوشاقلار سئوینر گورنده منی
گوروب دسته – دسته درنده منی
چوبان سئوگی سینه وئرنده منی
دئیر : «آل عزیزیم نوروز گولی دیر

یازین ایلک جلوه سی صولماز دیلی دیر » .

اغل بیلر قدریمی ، اغل لر قیز بیام
باغچاسیز ، چمن سیز ، چول لر قیز بیام
طبیعت بئجر میش ، گول لر قیزیام
دیل لرین از بری آدیم — سانیم وار
گول لر تارلا سیندان خوش نشانیم وار .

خیال

یاریم حقیقتده!
یاریم اویغودا!
خیال بولوم - بولوم ،
فیکریم بیر عمان ،
ظلمتلی گنجمايله دوگوشه دوران لامپادا ، گوزوم قالیب یول چکیر ،
سمانی بوروین بولوددا شیرین یاغیشین سپیر ،
خیالیم کوروکبا
ديله گیم چکیش!
اوره گیم سیندان!
کوپسه نیر دال با دال چکیش سیندانا ،
دونده ریر کونلومو بیردار زیندانا ،
اویغولار شیرین!
حقیقت چکیش!
اوره گیم سیندان!
اورتولور گوزومون قاپیسی بیرآن ،
سچیپ من دیورام چوخ اوزاخلاردان ،
آستا - آستا کلن بیرآیاق سسین ،
یوخودور! سوزولوب آچیر شله سین ،
هورومجک الله شیر فورسون "تله" سین ،

خیالیم یئنه ده هایلاییر منی ،
یاتماق خیانتدیر ایندی کی زمان!
حقیقت اوزونه آچ قاپیلاری ،

یاز دایانمادان!

دئینه شاعیر کرک یانا شام کیمی!
سوز داشا قلمدن دولوجام کیمی ،
یانیب ائل یولونا ایشیقلیق وئره ،
اود قوشوکیمی!

آلیشیب ، کول اولوب یئنه دیریله ،
قورخما بوخوولاردان!

قورخما زنجیردن!
قورخما داخمالاردان!

قورخما کندیردن!
شعرینی یاز اوزون منظومه کیمی ،
قوی کمند اولوب ،

باغلا سین ظالیمین قولون – بيله کین ،
چکیب کوکدن سال سین ظلمون دیره کین ،

آیاغیمدا چاریق ،

چیگنیمده جانتا ،

عومرومون چلیگی آلیمده دایاق ،

گئجه نین «دری» سین من سویا – سویا

اوجسوز – بوجاقسوز خیال اولکه سینده دوشوره م یولا ،

خیالین یولو ، مین یول آیریجی ،

چوخ گئجه لری بو یولدان کئچیب ، آنا یوردوما من یئتیشمیشم ،

اوجادا غلارین ،

ذیروه لریندن ،

آخان سرین سویون او پوب ایچمیشم ،

چوخ گئجه لری بو یولدان کئچیب چاتمیشام ناققالی اوقیانوسلارا ،

ارگن آتیمی

ایلدیریم کیمی ،

فاووب چیخمیشام من سمالارا ،

چوخ گئجه لری بویولدان کئچیب ، قودوز دوشمان ایله من ووروشموشام ،
بعضا ده اولوب ،

مین یول آیریجیندا چاشیب - ایتیمش ،

توموب - سوسموشام ،

چوخ دفه لرله ،

بویول کئچمه سی ،

سالیب جانیمایستی - سمویوغو!

چوخ گئجه لری ،

مین یول آیریجی!

کؤستریب منه آلچاق - اوچانی ،

قاندیریپ منه یاخشی - یامانی .

چوخ گئجه لری بویولدان کئچیب ،

حقیقت کؤرسمده ، یالان کؤرمیشم ،

دوزگونلوک کندینده ، سای سیزاگریلیک ،

اوغورلوق ، حق سیزلیک ، تالان کؤرموشم!

ایندی ، یئنه ده بویولدان کئچیب ،

شعریمی یازماغا الهام آلیرام ،

آنا یوردومون ،

پوزولموش تئللین ،

قلمیم ایله ، من داراییرام ،

خیالین یولو مین یول آیریجی

قویورام آياق عشقین یولونا ،

بو عشقین «شیرین» یی ، دوغرودان شیرین ،

فرهادین الینده کولونگ وارسادا ،

داغ چا پان دگیل

دوگوشور جبهه ده بیرا صلان کیمی ،

دوشمانین باشینی یاریب پارچالیر ،

بو عشقین «عاشیقی» استقلال نغمه سین سازیندا چالیر ،

بو عشقین «لیللی» سی ، ثولو وای اولان «مجنون» آرامیر ،

بو عشقین «مجنونو» ،

بوینونا چاتیلان اسیرلیک زنجیرین دارتیب — قوپاریب ،

اوره گینده «عشق» یی ،

الینده توفنگا

وصال پیمانه سین جبهه دن آلیب ،

آنا یورد عشقی ایله اوغور اوره کدن شن لیک نغمه سین ،

قالدیریر یوکسه ظفر بایراغین

بو عشقین تورپاغی قانلا بو یانیب

بو عشقین «سارا» سی

قان دالغاسیندا ،

دوشوب بوغولور ،

خان چوپان لاری

لالا کوللاریندان ،

بیر — بیر دوغولور .

بو عشقین «باغیندا» ،

مسلسل سسیدیر بولبولون سسی ،

بو عشقین «داغیندا» ،

ووروب آل بایراغین ،

قان شلاله سی

منی ده ، شام کیمی آستایان دیران ،
کونلومه نور ساجیب ایشیق لاندیران ،
بو عشقین «نشانی» اوره کیمده دیر ،
نه دئییر ؟

ایچیمده ،

تیکیلن دوواری
اوجالیر بولمه گه اورتادان منی ؟
بوخ !

بوخ !

گرک بیخام من بو حصار !
قویمارام چو کدوره بنادان منی ،
چالارام اویغومون پولاد بیله کین ،

شیرین لیکلرین ،

حقیقته اولان «آغی» باشینا !

دوندورم اویغومو من حقیقت !
شام کیمی اریب ایشیق ساجارام من بو ظلمته

آیاغیمدا چاریق ،

چیگنیمده جانتا ،

ایمده چلیک ،

خیالین یولو ، مین یول آیریجی
یاریم حقیقته ،

یاریم اویغودا !

حقیقت چکیش !

اوره گیم سیندان !

اویغولار شیرین ،

کجه قارالدیقجا ، بوغولورام من ،
سحرین شفق گؤستریر منه ، بیخمیشام ایچیمده اولان «حصاری» ،
یعنی بیر انسان دوغولورام من

بایرام پایی

کئچن کئجه

یاتار - اویاق عالمینده

خیالیمین دلی آتی

دورد نال چاپیب

گاه چیخیردی چنلی بیله

گاه انیردی دوزنگاها ، قورو چوله

گاه دوشوردو شوخوملوغا ،

چانقیل لیغا

گاه دونوردو ایتی بیله .

گاه چاپیردی

داشغین چایلار ساحلینه

آراز لاردان سواچیردی .

اوزون ووروب جوشقون سئله

بوتاییندان

اوتایینا

اوتاییندان

بوتایینا

اوزوب کئچیپ

سینیرلار داجیزیقلاری

سرحدلرین دمیر میخلی چهرلرین

دیرناغی ایله ازیب - قیریپ

نفس ایله اریدیردی .

دوغوردان دا ،
 روئالارين دونيا سيندا
 محال يوخدور .
 امكانلارين دونيا سيدير
 روئالارين كن دونياسي
 نه بيليم كي ،
 محال لارين ياراداني
 بلکه ده بيز اوزوموزوك .
 نه دئيم كي ،
 بلکه ائله روئالاردا گوردو گوموز
 آييقليقدان بير حقيقت
 بيرگون ائله واقعييت اولابيلر
 خياليم دا ،
 روئا لارين دنيزينده بوغولوردو
 ظولوماتين پرده لري ،
 چولقا ميشدي قورولشي .
 دويغو ، فيكير آسيلاراق ،
 گئجه نين دار آغاجيندان ،
 ديرناخليردي دار طنغين^۲ .
 ائشيديرديم بيربارماغين ،
 هنجره نين شوشه سينه چالماق سسين .
 و بير ضعيف ، اينجه سس كي
 آراز - آراز
 چاغيريردي .

جواب وئرديم
 کيم سن ؟
 کيم سن ؟
 سورغولاريم جوابسيزجا ،

قاييديردى .
 آغيز آچديم باغير ماغا ،
 لاكن ،
 بوغاز توتولموشدو .
 سن دثيه سن
 بيرال محكم ،
 چنگه له ييب حنجره مى .
 آنجاق بيردن ،
 بيرگوج وئريب ،
 الى اوزدوم بوغازيمدان .
 ديرسكلنديم .
 صورادوروب ،
 ظلمت ايچره ،
 پنجره يه طرف قاچديم
 پنجره نى توتوب آچديم .
 كيمسه يوخدور .
 فقط
 ايليقي بيريشل گليب ،
 صوره تيمه دگدى كئچدى
 دودا غيمى اوپدو كئچدى
 بيرچگيمى ، بوغلاريمى تومارلادى
 ايستى نفس سهدى كئچدى ،
 آنجاق قيزيم «چيچك» ين ده ،
 شريت اوسته سانجا قلانان كوئينكى ايدى
 يئل الينده اوينا بيردى .
 او كوئينگين دؤگمه لرى ،
 هر يول كوئينك اوينا ديچقا ،
 پنجره يه توخونوردى
 شوشه لره ساتا شيردى

چیچکی مین اینجه الی ، بارماقلاری ،
بیرچکمیه توخوشان تک ،
بوغلاریما ساتاشان تک ،
سینه م اوسته سوواشان تک ،
هردن ده بیئل سوواشیردی شوشه لره ،
دوشوندوم کی ، نسیم ایمیش
قاپوچالان
آراز - آراز

چاغیران .
خیالیمدان کپچدی اودم .
نسیمی ، بیردیندیره یدیم .
نچه لحظه اوتاغیمدا ،
اوزبانیمدا قوندورایدیم .
بلکه دیلین قانا بیلدیم
بلکه مطلب آلا بیلدیم .
دوزدوربو بیر محال ایشدیر ،
بیرمشکلدور ،
آچیلمازدیر .
لاکن ،
بیزده آچار چو خودور .
شاعرلره محال یو خودور
شاعرلرین بیرعالمی ، مین بیرعالم ،
هر عالم ده مین امکان وار .

نیت توتوپ ،
بیرسسله دیدیم
سس اولمادی
ایکینجی یول ،
سس اولمادی .
اوچونجی ده ،

باغیر یلتیم ظلمت ایچره جینگیلده دی .
دئدیم .

نسیم!

سنی آدون ،

بیر جواب وئر .

سؤزوم واردیر .

چو خدا ندرکی ،

یول لاروندا کوزوم قالیب .

اوره گیمده کوزوم قالیب .

دودا غیمدا سوزوم قالیب .

بولحظه ده ،

چیچگیمین کونگینین اتکلی اوینا خلاندى

ایستى نفس دگدی یئنه صوره تیمه ،

دلی کونلوم مارا خلاندى .

فیکیرلریم ، دویغولاریم ،

دارا خلاندى .

دودا غیما قوندو گولوش .

بایراملیغین آلمیش کوزپه اوشاق کیمی ،

سئوینرکن ،

سؤیله دیم کی ،

نسیم سنسن؟!

قولا غیما پیچیلدا دی

منم :

نسیم .

بیر ساعات وار یئتیشمیشم .

قاپولاری بیر - بیر چالیب ،

صورغو وئریب ،

آز جا جواب ائشیتمیشم .

یولوم اوسته ،

پاتارگوردوم ،
 اویاق گوردوم .
 بالتاکسمز قالین بوزلار ،
 دونوب دوران چایلار گوردوم .
 داشغین آخان آراز گوردوم .
 دره لرده قاینار آجالار ،
 قاینار ، قایناق ،
 داشلاردلن بولاق گوردوم .
 آزعین ، سفیل بولبول گوردوم .
 توپا – توپا قیزیل گوللر ،
 تارلا – تارلا آل لاله لر ،
 زلفی افشان سنبل گوردوم .
 باشین اگمیش بار آغاجی ،
 اوزون بوغاز ،
 قوری قابیخ قوواق گوردوم .
 یئل^۴ قووانلار دیغیر لانییر هر طرفه ،
 یام یاشیل جا ،
 اوجا دوران سرو گوردوم
 داغ دوشونده نوروز گولی ،
 یاتاغیندا دیر سکلہ نیب ،
 اسنه بیردی ،
 یاواش – یاواش اورپکینی^۵ آچماق ایستیر .
 بایرام بابا ،
 بودور بولدا .
 او شاختا یا بیر دو شماندیر .
 او ،
 آتشدیر .
 او ،
 الوودور .

بايرام بابا قوجالسادا ،
 يوكويو يوك بيرگونشدير .
 او ،
 ظلمت لر دو شمانيدير .
 او ،
 ايستی ليک و ايستکدن يوکون چا تيب .
 حراميلر نقدرده تالاسالار ،
 آزي گنديب ، چوخوقالار
 ساختا - چوغون ،
 بيرديو اولوب کسه يولون ،
 دوام وئره اوز يولونا .
 هئج واخت بيخماز .^۶
 داغلار بويو اميدي وار
 تپه گوز^۷ لرديزين يئره کيتره نمز
 آما يوکو چوخ آغيردير .
 دئديم :
 نسيم!
 بايرام بابا چوخ قوجاليب ؟
 دئدی :
 شاعر!
 نه سويلورسن ؟
 بايرام بابا قوجالسادا
 دونيا لارين قدرتي وار ديز لرينده .
 او ،
 مين کره قوجالسادا ،
 مين بيردفعه جوانلاشار .
 او قوجايا حيف لرکي ،
 او قوجايا تأسف کي ،
 يوکو نکبت ، کدورتدير ،

یولچوسوڊور

قىز غىن عشقین جارچىسىدیر .

نثره وورا بيلمز .

دیر بایرام بابا،

ساپین^۸ گوجی واردیر .

قوللاريندا ، بيليگنده ،

سٹوکی ، حیات اورہ گیندہ ،

وار

۵. دپله گنده .

تیر

۴۰

او ییخیلماز .

قوجا لسا دا ،

ہیں قیریش قونسا ،

زین دوشو اوسته ،

یرار سیمینین ان زیلریندن .

وخور

ن یولوخ، پوزغون تئلریندن،

بول سٽوئنجيندن ، نيسگيليندن ،

توللر چلنگی نین ،

میزی دیلریندن .

دوره ،

پرده لردن قووزانان تک ،

اوره کلرده دالغالانار .

هراوره کده بیرفیرتینا تورّه ند یکجه ،

بوئوک عمان یاراتدیرار .

قاصیر^۹ قالار تورتدیره .

گوزلریندن آخان یاشی ،

قورا خلیقدا اکیلیمیش مین امیدلره ،

سوچیله یر ،

جوجردیین دیکلندیره ،

وچئویره

اوجا بویلی بیرچینارا .

اونون پارلاق گوزلریندن ،

مین ایلدیریم چاخابیلر .

قارانلیغین اته گینی اودا چکیب ،

گئجه لرین ،

قارا ، ظلمت چادرینی یاخابیلر .

دئمه شاعر !

بایرام بابا قوجا لیبدیر .

نه قدرده قوجا اولسا ،

اونون ایستی نفسیندن ،

قیش اوزونو حکم ائله مین بوزقندیلی ،

تاب گتیرمز .

قوپوب دوشه رلاپ دیبیندن

نه بوز قالار نه ده قندیل .
قیز پشاندا ال ایاغین دامارلاری
قیریب تۆکر بوز قاندا لایخ ، ۱۰ بوخوولاری .
شاختا ، چوغون بیروخت گۆره ر
نه حمام وار ، نه ده تاسی .
زمان کئچیر ،
مجال یوخدور توتسون یاسی .
نه ائله مک ؟

قاچماق گرک ،
چونکی گلیر بایرام بابا .

چوخ دانیشدیق .
گئدیم من ده .
چوخ قاپولارچالام گرک .
یونگول های - کوی سالام گرک .
بیرگوروشدوک ،
قسمت اولسا ،
گوروشه ریک ،
هرگئندنه ،
هرگلنده .
دئدیم :
نسیم !
دایان بیرآن !
بایرام بابا ، منه هدیه ، بیربایراملیق ،
گؤنده رمدی ؟

بیر بنفشه ،
- بیر قیزیل گول ،
هئج اولما سا نوروز گولو .
هئج اولما سا بیراچیم سو ،

ایستی چۆرەک ، بیرجە الجە ،

بیرجە کسیم ،

هه‌نج اولماسا بیردامجی قان .

دژدی :

شاعرا

بایرام بابا ،

امیددولو ،

ایستی آلوونفسیندن وئردی منه ،

من ده سنه پای وئیرمه ،

سن ده داغیت بوتون خلقه ،

بایرام پایی .

سوئله ،

کلیربایرام بابا .

سۆزلۆک

۱ - سینیر = مرز ، سرحد

۲ - طنف = طناب ، کندیر

۳ - قاینارجا = قینه‌رجه ، بولاقل ، بالاجا چشمه

۴ - ییئل قووان = بیرجور دوامسیز علف که قوروقیاندان صونراییئل اسنده ییئریندن

قویوب ییئلین جریانی ایله ییئروزمه دیغیرلانا .

۵ - اورپک = روبنده

۶ - بیخماق = تنگه گلک ، داریخماق

۷ - ته‌گۆز = ده ده قورقوردا غیلی نین بیر یوندا اولان بیرگۆزلی غول و هیوره که ،

چوخ جوانلاری یییب و خلقی تنگه گئیرییدیر .

۸ - بوساط = همان بویدا بیر قهرمان کی ، شه‌گۆزی اولدورور و خلقی اونون الیندن

قورتاریر .

۹ - قاصیرقا = فیرتینا ، توفان

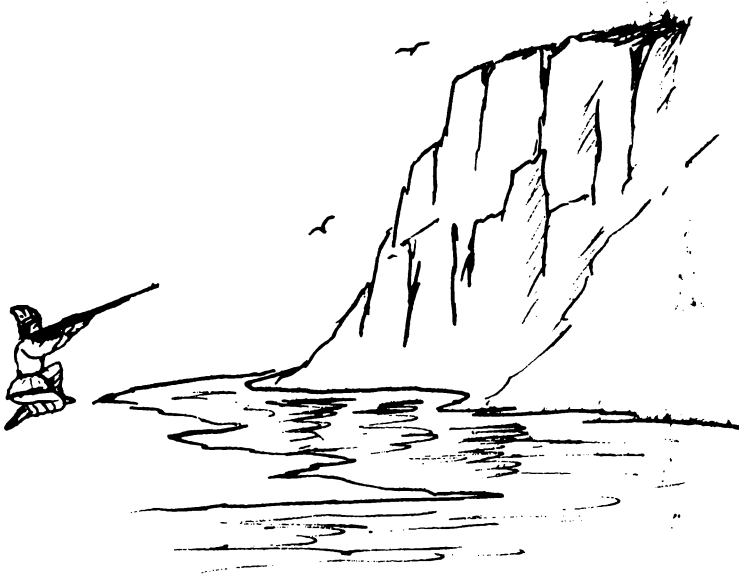
۱۰ = قاندالاق = بوخوو - پابند - بند

جہم یہ مکتوب

سن جہم یہ گئدن گوندن ، یول چکیردی گوزلریم .
 ہستچی گورجک کوچہ میزدہ تیتزہ بیردی دیزلریم .
 ایندی مکتوب ، بیردہ شکلین الیمدہ دیر سئوگیلیم .
 چوق سئو دیگیم گوزل آدین ، دیلیمدہ دیر سئوگیلیم .
 او خود و قجا ہی ٹوپورم نامہ نین ہر سطرینی ،
 ہیچ کس بیلزمینم کیمی بودینادا قدرینی .
 رو یا دادا خیال لاریم ، سنی دئیپ دولاشیر ،
 سانیرام کی ، مرد اللرین ساچلاریم دولاشیر .
 شکیلیندہ سنکرده سن . . . قلبین دولوبہارلا ،
 توفنگینین قونداغیندان دوتوبان مین و قارلا .
 سن اوز عسکر لباسیندا ، اوخشارین واربابکہ ،
 بیلیرسن کی ، گوز دیکیبیر سیزہ دوغما بو اولکہ .
 یازیر سانکی ، جہمہ لردہ حیات آغیر ، گون آغیر ،
 آسماندان نیسان کیمی گوللہ یاغیر ، اودیاغیر .
 یازیر سانکی ، فان قوخوسو وئریر اوردہ ہرنہ وار ،
 وحشتیندن لہ لک سالیر ، گوگدہ اوچان دورنالار .
 یازیر سانکی ، خوزستاندا خور مالیقلار یئریندہ
 درہ لردہ ، تپہ لردہ ، دایازلاردا ، دریندہ ،
 قاراماتم چادراسینی سرب اوردہ بولوتلار
 صداملارین خصلتیندن بودور بیزہ یادگار .

یازیر سانکی، عربہ طرف هجومدا دیر اوردو موز
 بوگون، صباح نشان وئرقدرتینی یوردوموز .
 مکتوبونواوخو مویشام، دونه - دونه شوگیلیم،
 امیدیمی بسله میشم من اوگونه شوگیلیم .
 جبهه لرده قهرمانلیق هنریندن یازمنه،
 دوگو شلرده فازاندیغین ظفریندن یازمنه
 یازا اوجالسنین باشیم منیم، خلقیمیزین یانیندا،
 دئیم بابک قانی واردیر شوگیلیمین قانیندا
 گولله دگسه یارالانسان، نسیمینی سال یادا،
 دریسندن صوبولسادا باش اگمدی جلادا
 گولله یئری بزه گیدیر، هرایکیدین جبهه ده،
 او جبهه کی آزادلیغین آدین یازیب لوحه ده .
 اسارت ده کئچن عمرون رذالت دیر هر دمی،
 آنا یوردون تورپاغیدیر عشقیمییزین مرهمی .
 دارا دوشدون شهیدلرین مزارینی خاطرلا
 انقلابین شرفینی، بهارینی خاطرلا،
 یادا سالیب آت، بئلینده کور اوغلونون نعره سین،
 قوی سنینده حق سسیندن دهمن قلمی تیتره سین .
 بوسنگردن، اوسنگره، دشمن اوسته ائینده .
 انقلابین آلولاری شعله لنسین سیننده .
 ووربا شوگیلیم، بدخواه لارین توبه قیلسین، دیاردا،
 سلاحنین پارلنتیسی، جلوه لنسین سولاردا
 اسیر دوشمه، حتی گولوم حسرت قالسام وصلینه،
 اسیر دوشمک آغیر درد دیر، ستارخانین نسلینه .
 دوگو شلرده اوتوب، کئچن گونلریندن بیرده یازا
 توفنگینین قونداغیندا اوغلو موزون آدین قازا
 صباح ظفر کاروانیمیز علویته یول آچار،
 قوی اوتوفنگ اوز اوغلونا، سندن قالسین یادگار .

صباح اودا انقلابين بير عسكرى ساپيلسين .
آزادليقچين ترانه سي ، گونوللره ياپيلسين .
هئچ كمن بيلمز منيم كيبي بو دونيادا قدريني ،
اوزاخلاردا اولسان بئله ، من آليرام عطريني .

آذربایجان کند لریئده معلم اولدوغوم زامان ، طاعوت دورونده
 ائدیلن نجشنامه لره (آذربایجان بالالاری گرکزئوز آنا دیلیئدا و خوشون
 لار) دائر یار یلیئدیر . ب - چای اوغلو

یئرلی ادعا

من دئمیرم آذر دیلی ، فارس دیلیندن شیریندیر ،
 شیرین قالسین ساوالانین بالینا ،
 جیران باخیش قیزلارینین -
 یانا قداکی خالینا .
 آنجا ق حاقلییام سویله می !
 بودیل ، آنا دیلیم دیر .

من دئمیرم . آذراغلی ، بوتون ائللردن باشدی ،
 کؤزل لری چاتما قاشدی .
 انسانلیقدا ، بوسوز یوخدی ،
 یئراوزونده ، چاتما قاش ، آلاکوز چوخدی . .
 ازل کوندن ، انسان دئمک ، بیر بیرینه قارداشدی .

خوش گونلرده يولداشدى ،
 يامان گونده سیرداشدى .
 آنجا ق اوپئرده کي زور حقه دؤنور ،
 قاتيق ، دوشا با چؤنور ، دوز سوؤز يالانا چؤنور
 گوجلؤ – گوجسوز و باسير ،
 توتوب ديليندن آسير ،
 منى – سنى ، توولاماغا ،
 اووچو ، اووى ، اوولاماغا
 اوتوروب ، اوزون بزيير ،
 دوشوب ، يوردومدا گزيير ،
 اوندامن باغيرا جا غام ،
 ائليمي چاغيرا جا غام ،
 دئيم ائلر ، آييق گزين ، بير بير يزدن هاييق گزين .
 من دئميرم ، آذر بايجان –
 اوجا داغلار يوردودو –
 قوجا باغلار يوردودو ،
 هراولکهنين ، دهره سى وار ،
 داغى وار ،
 باخچاسى وار –
 باغى وار ،
 باغلارينين ، آجى شيرين –
 بادامى وار ، نارى وار .
 آنجاق بونودئمه ليم :
 اوجا سسله –
 بير نسله
 قارانلىق گئجه ده ، قاردا بوراندا ،
 زيروه لرده ، شاختا ، آدام قيراندا ،
 تولکو توزاندا آدام جيراندا ،
 بابکين فالاسين ، يادينا سالسان ،

نبی نی، روشنی، هجری انسان،
 سنده منیم کیمی ائلیوه یانسان،
 سا باخین وار لیغین قارداش اینانسان،
 نسیمی تک حق اوستونده دایانسان،
 وطن حسرت ایله آلیشپ یانسان،
 انسانین ابدی دیله گین قانسان،
 خالقیندان، یوردوندان سن الهام آلسان،
 قهرمان ائلیوین قوینونا دالسان،
 شانلی تاریخینه بیر نظر سالسان،
 اوندانیم سوزلریمی قانارسان،
 داهی قارداش سن منی آزقینارسان.

آذری یوردومون بایقوبالاسی،
 بوجورو سازیمین دیلیندن ائشید،
 بوتون وار لیغیمی، سندن آلمیشام،
 گجه لر عشقیندن، یاتانما میشام.
 گون به گون اوجالیر سازیمین سسی،
 خالقیمین سینه سی، سازین قفسی،
 یورولماسین چای اوغلونون نفسی
 خالقین ایستکلرین، سازیندا چالسین
 گون به گون ائلی نین باشین، اوجالتسین

خسرو و فرہاد ایلہ و انیشامسی

- خسرو اول موردو: "ہار دانسان جوان؟"
- فرہاد جواب وثردی: "دوست دیاریندان"
- دعدی: "او دیاردا ہانسی صنعت وار؟"
- دعدی: "غمی آلیب، جانی ساتیرلار"
- دعدی: "جانی ساتماق ہئچ ادب دئییل"
- دعدی: "عاشیقلاردا بو عجب دئییل"
- دعدی: "اورہک دندیر چکدیگین بوغم؟"
- دعدی: "اورہک نہ دیر، جاندان عاشیقم"
- دعدی: "عزیز دیرمی عشقی شیرینین؟"
- دعدی: "اونو جاندان بیلرم شیرین"
- دعدی: "آی تک اونو گئجہ گورورسن؟"
- دعدی: "یوخوم گلہ یاتیرامی من؟"
- دعدی: "قلبین اونو دارہا چان؟"
- دعدی: "تورہا قتلاردا یاتدیغیم زمان"
- دعدی: "قدم قویاسان سن اوطاغینا؟"
- دعدی: "باش قویارام من ایاغینا"
- دعدی: "یارا لاسا گوز ونو اگر؟"
- دعدی: "او بیرینی دہ وثرہرم گئدر"
- دعدی: "الین اونایئتیشمز آخیر؟"
- دعدی: "آیی گئندن گورمک یاخشی دیر"

- دئدى - : «وارليغىنى ايسته سه بىردن ؟»
- دئدى - : «يالوار اراق تئز وئره رم من .»
- دئدى - : «كئچ سويله سه باشىندان همان ،»
- دئدى - : «باشى وئرىپ چىخارام بورجدان .»
- دئدى - : «دوستلوغو ائت اوزوندن كنار .»
- دئدى - : «بويله بىرايش گوره رمى دوستلار ؟»
- دئدى - : «آرخاين اول ، بوخيال خام دير .»
- دئدى - : «آرخاينلىق منه حرام دير .»
- دئدى - : «گل ال گوتور صبره وئر قرار .»
- دئدى - : «هئچ جان ايچون صبر ائتمك اولار ؟»
- دئدى - : «صبر ائتمه يين فايداسى چو خودور .»
- دئدى - : «قلب صبر ائدمه ر قليبم كى ، يو خودور .»
- دئدى - : «هانسى غم دير قورخودان سنى ؟»
- دئدى - : «آنجا ق هجرى قورخودور منى .»
- دئدى - : «ايسته بىرسن دونيادا همدم ؟»
- دئدى - : «اوزومو ده هئچ ايسته ميرهم .»

چئويده نى : رسول رضا

آغا ج

اللی ایلیک بیر آغاجین باخ قولونا ، بوداغینا !
باش یتیریب سال یاماجین ، پیچیلدا بیر قولاغینا !

هر اسنده سرین کولکا لای - لای چالیر بیر آتاکا
باشینداکی یاشیل اورپکا کولگه سالیب آیاغینا !

آدباتیرماز ، ایتمز اویل یاشایا جاق نچه یوز ایل !
کوک سالاجاق نسیل - نسیل ، یئرین ایستی قوجا غینا !

گوز گزدير يرساغا - صولا ، داغ دوشونده ، قیوریم یولا ،
قوینو بارلا دولا - دولا دوشوبدورائل سر اغینا !

آیاغیندان گنچر جادا ایستی ده هم خوشها وادا
دینجین آلار هر پیادا دوشر سرین بولاغینا !

بوداغیندان بار اوزولر شیرین - شیرین بال سوزولر !
پائیز گلردهن دوزولر ، اونون یاشیل یار پاغینا ،

بهره وئره هر انسانا قیشدا قالار یانا - یانا ،
حرمتله باخ سن ده اونا بالتا وورما بودا غینا ،

ک - ح - (چیچک)

آنا یوردوما

بوسوزو باد صبا سئوکیلی جانانه یئتیر
ائیلهب عاشیقی هجران غمی دیوانه یئتیر

چالخایر آیرلیغین دردینی کونلوم گوزه لیم
بواسیرین سوزونو ، آذربایجانیه یئتیر

هر زمان یاده دوشور سرخوش اعدن گول - چیچکین
ائیله میر دردمیزه ، چاره بوپیما نه ، یئتیر

دغه کیلن گوزله بیرم ، تو پراغینا جان یئتیرم
سجده ی سهو ادهم ای عابده ، بتخانه یئتیر

دعنه یادادان چیخادیب ، سن منه جانسان گوزه لیم
آختاریر جان تاپاجسمیم ، گئدیر هریانه ، یئتیر

بیلیرم هئچده اونوتماز آنا یوردوم بالاسین
دویغودا یوخدور آنا ا باشقا بیر افسانه ، یئتیر

دارا زلفون موغایین عشقیله ای باد صبا ا
وورماسین اوزگه سینی صاچلارینا شانه ، یئتیر

سوز وگر قیصا دئسن تکجه بونو سویله کیلن
آیرلیقلار گئتیر بیدیر "چیچکی" جانیه ، یئتیر .

دنبله گلین قایا سین

۵

گوږه سن نه دن اولور ،
بو توره نن عصیانلار .
کینله ، غضب دوغولور ،
نیه آخیر یوقانلار ؟ . . .
.....
.....

۶

بیر «جنت» کیشی ، بیر «خان» ،
بیر صایاچی ، چوخ صایا ،
بیر اووچو ، بیر سیلدریم ،
ذیروده بیر شوش قایا .

۷

اووچونون آدی جمال ،
خوش گولش ، ایکید اوغلان .
اؤزو بوتون شور و حال
قایالارا سس سالان .

۸

آتاسی «پیری» کیشی ،
اووچو لوڤدا قوجالمیش ،
پیرلیک اولان هرایشی ،
قایالاردان باج آلمیش .

۲

کندی میز بول تا خیللی ،
اوجا - اوجا طایاسی .
گوږکی ، نه لر سؤیله بیر ،
اثلیمیزین قایاسی .

۳

دوزایشله ، ساده لیکدیر ،
اثلیمیزین ثروتی .
دوغرو سوز ، حلال چورهک ،
تائرینین اوز نعمتی .

۴

یوردو موزدا آغیرائل .
بیرده بیزیم گول باهار .
کند اتکده سالیتمیش ،
دورد بیر یانیدی باغلار .

۹

«اووچوپیریم» دگیلسه ،
ایشی اوندان اودوملو .
آچیق کاسب سفرهسی ،
الی ، گوئیلو توخ ، دولو .

۱۵

یوخسول اولورسا آنجاق ،
اٹله دایاق ، گیشیدی .
نئچه ایل بوندان قایاق ،
پیری ده اولمو شیدی .

۱۱

جمال ، گوزهل بیر ایگیت ،
انلی کوره کلي اوغلان .
چیخیب ، دوشده گرنده ،
صانکی ، گزیردی قاپلان

۱۲

قایالار اونا یولداش ،
طبیعت اونا سیرداش .
.....
.....

۱۳

جمال بیر باجاریقلی ،
قوهلی ، یونگول آفاق .
قیچ پتاوا صاریقلی ،
خوش گئیملی ، چال پاپاق .

۱۴

بودا غلارین اصلانی ،
جمال ایدی ، تک جمال .
داغلاریمیز اووکانی ،
هرنه دن آرتیق مارال .

۱۵

قایادا طورون قوروب ،
چوخون دیری دوتاردی .
یوکلوگونو دولدوروب ،
اوولادیغین ساتاردی .

۱۶

اوو ، الدهه قالامازدی ،
مشتیریسی وار ایدی .
کندچی کی ، آلامازدی ،
آلانی خانلار ایدی .

۱۷

خرجینی تأمین اعده ،
اوولادیغین ساتاردی
پول ایله خانلار آلیب ،
اوز آتینا چاتاردی .

۱۸

الی بوش قاییتما سین ،
خان ، کنداچی گئندنه .
اووی ترکینده گورسون ،
رعیت تعظیم ائندنه .

اۋزون اووچو گورسەدیب ،
داياناردی ، شیشردی .
آت ، بیلیردی یالاندی ،
حرصدن پیڑی ائشردی .

خان ، دی یردی : جیغیردا ،
گیزلیجه پوسقو قوردوم .
داغ کئچی سی ، کئچنده ،
آمانسیز اونو ووردوم .

سویله سه ده اینانجیل ،
خان سوزو یالانیدی .
سوزو یالان اولسادا ،
سغشەی آلدانیدی .

قویالیم سوزو بوردا ،
قونوشالیم صفادن ،
دییه لیم گول ، چیچکدن ،
صاف عشقیله ، وفادن .

بواثلین یاراشیغی ،
صاف اوره کلی گول باهار ،
دویغو سو ، گون ایشیغی ،
باشیندا گور نه لر وار .

«جنت» کیشی نین قیزی ،
گول باهار یاشا دولدو .

گورهن دئیر ملکدیر ،
گوزهل بوی — باشادولدو .

گول باهار ، نه گول باهار ،
بواثللرین باهاری .
هرگوره نین اوره گکی ،
تیتره پیراوندان ساری .

اونو بئله گورنده ،
سه وینیر جنت کیشی .
اغلچی لرین الیندن ،
چتینه دوشدو ایشی .

بوروموشدو هر یانی ،
او ، گوزهل قیزین آدی .
قاپلاری نین ائلچیدن ،
دابانلیغی لاخلادی .

هراغلچی نین جوابی ،
بوخ کلمه سی ، سوزیدی .
بوخ جوابین دیین ،
گول باهارین اوزیدی .

چونکو گول باهار ، جمال ،
سه و میشدیلر بیر — بیرین .
سه و گلیک ، نه گوزهل حال ،
اودا ، اوره کدن ، درین .

۳۰

بیرگون خان ، اوزون دوتوب ،
 دئدی: آجنت نهدن ،
 منیم ائویمدن ، سیزه ،
 آرتیق دیر گلیب – گئدن!؟

۳۱

من بیرخان اولدوغومدا ،
 ائله قوناغیم اولماز .
 سن کاسب کیمی هرگون ،
 ائویم قوناخلا دولماز!..

۳۲

تله سیک جنت کیشی ،
 سوزو الینه آلدی .
 دانیشیب ائلچی لردن ،
 خانی لاپ باشا سالدی .

۳۳

خانین باشیندا بیرآن ،
 نامرد دویغولار کئچیب ،
 اویاز یغین سوزوندن ،
 اوزونه بیر سوز سئچیب .

۳۴

خان بوفیکیرده بلکه ،
 گول باهاردان کام آلسین .
 ایشینه تئیبیرا توکە ،
 سوزوموز بوردا قالسین

۳۵

چوخ اوتانا – اوتانا ،
 جمال دئدی: آی آنا!

۳۶

بیر نئچه واقتدیر منیم ،
 حالیم ، دگیل اوزومده ،
 گلیب شیرین بیر خیال ،
 گونلومده هم سوزومده .

۳۷

آزقالیر هوشوم بئله ،
 منیم باشیمدان چیخا .
 چوخونو بیخمشامسا ،
 بوفیکیر منی بیخا .

۳۸

آنادئدی: آی بالایا
 منیم بودار دونیادا ،
 گمانیم سندن آیری
 گلرمی دیر بیرزادا!..

۳۹

واریم – بوخوم ، تکیم سن ،
 منیم ، بوخودور هئج کسیم
 سنه بیرایش اوز وئره ،
 بیل! کسیر نفسیم .

۴۰

.....
 اولما یاسه ویشیب سن! ..

۴۱

سه و سن هر کیمین قیزین ،
 بیلکی اونو آلارام .

گنديب، خاندن ايدن آليب،
گورنجه طوی سالارام .

۴۲

«جنت» ايله همان گون،
اثلچيليك ايشی بيتدی
جمال دا خانا تحفه،
دوتماغا او وا گئتدی .

۴۳

بیرنجه اوو اوولادی،
نجه گون داغدا یاتدی
نجه سینی قوولادی
اوولاغینا طور آتدی .

۴۴

بیر سور و جئیران گلیب،
اوینا قلايیب، دوگوشدو
بیر دیشی جئیران آنجاق
آیاقدان طورا دوشدو .

۴۵

جمال دوتدو جئیرانی .
اوپور، باغرینا باسیر،
کسمه رم سنی جئیران!
او، دینمیر قولاق آصیر .

۴۶

نه نه - بالا یول لانیب،
خان ائوینه گتدیله .
ایذین آلیب جئیرانی،
خانا تقدیم ائتدیله .

۴۷

خان دا طوی پانا دونلوق
قیرمیزی پارچا ایپک
وئردی، گلین کوچنده،
بودو نو گئیسین دئمک ! .

۴۸

مبارک اولسون دییه،
بیر آزادیل - آغیز اولدو
صانکی، آیری ایش دیویب،
جمالین رنگی صولدو .

۴۹

کلیب طوی گونو چاتدی،
کیم چالیر، کیم اوینا بیر،
خان دا دویغویا باتدی،
باشیندا کلک صاییر .

۵۰

آخیردا بیر یول تاپیب،
او، طوی ائوینه گلدی
جمالی گورسون دییه
یان - یوره یه برلدی

۵۱

کیسه گوتورسون، الین،
آتدی بیر قاشینا .

چوخلو پوليله نوغول،
سپیپ گلین باشینا

۵۲

دئدی: جمال! آی جمال!
دور گل بو تحفه نی آل .

۵۳

آی جماعات بیر باخین !
گورون بو تحفه تکدیر ،
تک حیوانی نشیلیرم ؟
بونا ارکک گرکدیر .

۵۴

اثرته دیر ، هئج زاد اولماز
گل ایندی تئثر گئت داغا
طوبو موزدا پوزولماز ،
اوزون یئتیر اوولاغا .

۵۵

جمال بیرگوپه باخدی
حرصله کسئلدی ، قالدی
دئدی : دورمایین ، چالین !
ایچینی دومان آلدی .

۵۶

طویداکیلار اینجیدی
هره بیرپیچیلتیدا
بونئجه آخماق ایشدیر !

۵۷

خان گلیب سوزون دئدی
کیمسه صوروشا بیلمز
بو حالدا ، بوسوز نهدی

۵۸

قیویر قیپچاق گئینلی ،
جمال ، اوز قویور داغا
اوره کی دولو کینلی
صیلدیریم ، اوولاغا

۵۹

گئجه شاواخ قارالدی ،
اوره کلرده دارالدی .

۶۰

اٹله قارانلیق چوکوب ،
یئر - گوی اولوب قاپقارا
جمال گلیب چیخما دی
بیلینمیر گئدیپها را

۶۱

سکوت ایچینده سس سیز
گئجه دیر ، هامی یا تیب ،
سوسه ری ده اوخومور
یئراوزونده سس باتیب
خبرگترین ده هئج
اوز طور ونو طوخومور

۶۲

حکوم سورور قارانلیق ،
صانما آی چیخا بیرده .
یئر اوزونه چکیلمی ،
قیرکیمی ، قارا پرده . . .

۶۳

.....
.....
.....
بیرنئجه خان آدامی ،
او پرده نی بیرتدیلار ،
کلینی طوی اغویندن ،
خانلیغا قاچیرتدیلار .

۶۴

گول باهاری گتیریب ،
 کئچیر تدیلر اوطاغا .
 نئچه لحظه دن صورا ،
 گلیب چیخدی خان آغا !

۶۵

هرنه کی ، خان چالیشدی ،
 گول باهار ال وئرمه دی ،
 قوردو غو کله گیندن ،
 ذره شمر گورمه دی .

۶۶

دان بیتری قیزاریردی
 خان ، قیزیب ، بوزاریردی . . .

۶۷

آتیلدی قیزیب اوسته ،
 کئچیر تمکه چنگینه .
 قیزدا ایکیت یومروغون ،
 چالیدی خانین انگینه .

۶۸

خانین باشی گیجلدی
 قانین توپوردو بیتره
 گوزلری ده زیلله نیب ،
 سینیب دوشن دیشلره . . .

۶۹

سیچرادی تئز گول باهار
 پنجره دن طول لانیب ،
 باشیندا بیلیم نه وار
 دوز قایا یا بول لانیب .

۷۰

قایانی چینحدی باشا ،
 دانین سوکولن چاغی
 دئدی سوزون داغ - داشا
 آتدی اوزون آشاغی

.....

.....

.....

۷۱

اویاندان جمال گلیر ،
 قولتو غوندا جئیرانی . . .
 هریانا بیر بره لیر ،
 کی ، تئزجه گورسون خانی

۷۲

آنجا ق اوقارا خبر ،
 ذهنینه هردن وورور .
 ذیلله نیب اونا گوزلر
 او ، دا باخیر ، دوورور . . .

۷۳

آنا گندیر قاباغا ،
 جمالی تئز قاندریر
 صانکی ، بوخبر بوتون ،
 وجودینی یاندریر . . .

۷۴

جمال ، داها دایانمیر ،
 دوز او گندیر خانلیغا .
 صانکی هئج نیی قانمیر
 آتیلیر طوفانلیغا . . .

جلد او، با خیر صول ساغا
دامداشا اود ووروبدور
خانی دیری دوتماغا
یاخشی طورون قوروبدور
۷۶

اغویانیر آنجاق جمال،
چکیلمه بیر قاپیدان.

خان، جانینی قاجیرتسا،
دوتوب بوغاجاق همان.

آلیب توفنگین اله،
حرصیندن اسیر بو آن

دامداس یانیر، هی اوچور
یقین کی، یانیدی خان. . .

دئیر گرکدیر یانا،
ناموس خائینی، اوغرو. . .
.....

دوشو نور گول باهاری،
گندیر قایا یادوغرو.

اود، آلوو گویه قالدیر،
کدهامی چاخشیدی
توستو دومان تک گندیب،
بولودلا چولفا شیدی.

گلیرخان گنده لری،
آتیشمالار باشلانیر.

بویاندا قیزغین داوا،
اوبیر یاندا کند یانیر.

اووچو پیریمین اوغلو،
آتیشیر، تاح تاناخ، تاح.
بیرائله انقلاب کی،
گون او زوتوتولاجاق.

کندچیلرین بیر چوخو،
جمالا آرخادور ور.
ایش اوزانیر آخشاما،
جمال دورمادان وورور.

قاش فارالیب، گنجه دیر
یارالیدیر چوخلاری
هامی چکیلیر، گندیر
اوز ائولرینه ساری.

پارالی خالدای جمال،
قارانلیقلاری یاریر.
گر دیکجه قانی دورمور،
سه و گیلیسین آختاریر. . .

ناپیر گول باهارینی
اوزولن نفسینده
گورور گوجو قالماییب،
نه اوزو، نه سه سینده.

ایکی یارالی سه وکی
قو و شور بیر - بیرینه

گونولده عشقله ایستک
باشدا نفرت له کینه

۸۷

ایستک ، پاک پاشاپیشا ،
عشق ، اوسه و کیهه جانا ،
کینه ، اوقرار لارا ،
نفرت ، هرپیس انسانا ...

۸۹

اثلین زمیسی هشم
شعله چکیر طایسی
بیره داستان سوپله بیر
بیزیم اثلین قایسی
عصیانلار بئله اولور
عصیانا سبب بودور ...

۱ - «دینله گلین قایمین» منظومه سین یازما غیمدا آذربایجانین قدرتلی یازیچیسی
سلیمان رحیموفون «گلین قایما» آدلی منثور حکایه سیندن الهام آلمیشام
«ساوالان»

تثبیر = تعبیر

اینانجیل = اینانمالی ، اینانیلان

سهویشمک = ایکی انسانین بیر - بیرینه عاشیق اولماغی

اذن = اجازه

زیلله نیب = خیره له نیب

جلد = تئز

چاخناشیب = شلوق اولوب بیر - بیره دگیب

چولقاشیب = بیر - بیرینه گئیشیب و بیر - بیرینه قاریشیب

رحیم - دقت

دنیا تار تاریخمه بیر قیباغیش

دنیا تار تاریخمه بیر قیباغیش عزیز امکداشمیز
آقای رحیم دقت طرفیندن . مختلف منبع لردن استفاده
ائتمکله ، چوخلو زحمت و دقتله عمرونون مختلف
ایل لرینده تدوین اولموشدور . بوقیمتلی اثر مجموعه میزین
بونومره سیندن باشلیباراق نشر اولونور . امیدیمیز
بودور که ، حرمتلی اوخو جولاریمیزین نظر دقتینی جلب
ائدیپ و اونلاری راضی ائله سین

گونش

تئاتر یا خود نمایشین تاریخی چوخ قدیم دیر . اله اولان تاریخی سندلره گؤره ،
۶۰۰ ایل میلاددان قاباق ، یوناندا تئاتر مسئله سی وجوده کلمیشدیر . . .
۲۵۸۸ ایل بوندان اول یونانلی لار ، تئاتر یا خود نمایشی اوزلری ایچون مذهبی
بیغینجاق حساب ائدیردیلر . بیغینجاق لاردا ، «رب النوع» لرین حیاتیندان نمایش وئرلیردی
نمایش وئرلین یئر ، آچیق هاوادا ، بیرگئیش یئرده ، بوگونکو «استادیوم» لار شکلینده ،
لاکن دایره وی و بیرنجه طبقه دن عبارت ایدی . هر طبقه ده خصوصی لوژ لار دوزه لمیش
ایدی . دایره نین اورتاسیندا (اودی تور یوم) آدلانان یئرده هنرپیشه لر (آفتیورلار) نمایش
وئریردیلر . بویئر بوگونکی صحنه نظرده توتابیلر ییک . . . بورانسی ، قدیم اله اولان
سندلره «ارکستر» آدلاندریرلار . . .
استادیومین ، جنوبی قسمتینده تئاترین مجلل لوژلاری قرار تاپیردی . بویئرلرده ،
حکمدارلار و اوگونون خارجی نماینده لر و توروردولار . میدانین هرایکی طرفینده رقاصه لر
و موزیقانتلار (موسیقیدان) لار اگله شیردیلر .

یوناندا نمایش یازانلار، دیسی حادثه‌لری تبلیغ ائدیردیلر. بولارلامذهبی تاریخی آدلانیدیردیلار ۵۳۴ ایل میلاددان قاباق، اوزمانین گوزکملی یازچی سی (فری نیکوس) یازدیغی اثر لرینده یئنی بیر فورما (شکیل) وجوده گتیردی... او، اوز دورینده بیر آراوندان قاباق یاشایان سلطان لارین، امیرلرین و علمی شخصیت لرین، حیاتیینی جانلی اولاراق گؤسترمگه چالیشیردی... او، بونولا ایلک دفعه اولاراق، اوز دورینده درام تئاتری نین بناسینی قویما غا باشلادی -

بو حرکت تئاتر تاریخینده، یئنی و شانلی بیر حرکت اولاراق قبول اولوندو. ۵۷۶ - نجی میلاددان قاباق "فتینه"۱ قادینلاری آدلانان نمایش تماشایه قویولدو خلق هیجانلا، بونمایشی قارشیلادی. خلقین بئله بیر نمایشدن استقبال ائتمه سی، مذهبی نمایش لرین مراقلی اولماماسینی گؤستردی. بوتسئله، نشان و ئردی کی، خلقین حیاتیندان یارادیلان نمایشنامه لر یاراتماق لازم دیر. هله بودوره لرده یونانین مشهور شاعری (آتیلوس) واونون یاخین امکداشلاری نین یازدیقلاری اثرلر، بودورده تام بیر هنری شکل اوزونه آلدی. آتیلوسین باشقا و اهمیت لی بیرایشی ده، اونون هنرپیشه لرین حرکتینه دوزگون بیر استقامت و ئرمه سی ایدی، هایلله او، آکتیورلاری بیرنفردن ایکی نفره تبدیل ائتدی سایسیر بوش رول لاری اورتالیقدان آپاردی و دانیشیق سوزلرین قدرتلی آکتیورلار آراسیندا تقسیم ائتدی. بیر آزادان صورنا (سوفوکل) آکتیورلاری اوچ نفره چاتدیردی. بونولا، دونیاده اوگونه قدر - گورولمه یین تئاتر وجوده کلدی. سوفوکل ایکنجی درجه لی آکتیورلاری ۱۲ نفره چاتدیردی. او، حتی تماشاچی لری تئاترا جلب ائتمک ایچون، وئرلن نمایش لری موسیقی ایله تماشایه قویوردو بوراسینی قید ائتمک لازم دورکی، ایلک دفعه، دونیادا تئاتر (تکنیکی) نی (فنی نی) آشیوس و سوفوکل یاراتدیلار.

شوه نلی کلبه فاسمین اوغلو «کریم»

گون چیخمیشدی. من هله ده کورسونون توووندان ائشیکه چیخما میشدیم. او طاغین کوچیه آچیلان باجاسیندان اریین قارین نو داندلاردان شیریلتنی ایله توکولمه سینی، قندیل کیمی شکل دوتموش بوزلارین ارییب دامجی - دامجی یئره توکولدوگونو ائشیدیردیم. دوغروسو، صویوق گوزومویا مان قورخوتموشدو، سازاخ و قورو صویوق شهری بوزخانایا دوندرمیشدی. ایمان وئردینین دونن آخشام اوستو، قیرووباغلایان بیغلاری یادیمادوشنده، ایندی ده جانیم تیرتمه دوشور. باشماقلاریمی پینه چی عسکریمی یه یاماغا وئرمیشدیم. آیاق یالین اولدوغوما گوره اوج گون ایدی مکتبه ده گنده بیلمه میشدیم.

آدامین عسکرعمیه ده اوره کی یانپیز. دوکانی مسجدین سکی سی، اوراداقوزه ی ایشله په بیلیمیردی. حسن گیلین ده آیاق قابیلاری یامانما میش قالمیشدی. اوز - اوزومله فکیلرله شیردیم بیرون کوچه ده، قونشو آروادلارین سسی اوجالدی. ائله بیل که بیر حادثه اور وئرمیشدی. فاطما خالا کیشی سسینه اوخشیان گوبود سسیله: - آئی عالوشا آئی عالوشا دئییه منی سسله دی، من سسیمی چیخارتمادیم. او بیرده - آئی عالوشا... دئییه سسینی داهادا اوجالتدی. - من، - زری خالاجان!... دئییه جواب وئردیم. بیردن آنامین تاپشیریفی یادیمادوشدو. آخی منه تاپشیرمیشدی که، آفتافانی گتیریب قویام اوجاغین باشینا، دونو آچیلسین. تئزدوروب یوگوردوم. نه قدر دارتدیم آفتافا یئردن قوپمادی. دونوب، پاهشمیشدی یئره. فاطما خالا حرصلی - حرصلی منی دانلاماغا باشلادی. -

سنين تايلارين اينديه كيمي ايكي قابالدا چيخيلار . پينه قره پالازا . هله سن كورسونون توووندا بوغلانير سان . كناه سنده دگيل ، سكينه ده دير كي ، سني قويدو مكتبه . گل گور بواوغلان نه دئير ، نيه آغلاير ؟ توگز كئديپ يونه . بيزده بونون ديليندن باش تا پميريق . اولمويانا سي يئر بسم اله سيز قاينار سوتو كوپ ؟! . . . تئز سوروتمه ني آياغيما كئچيرديپ چيخديم ائشيكه . نه گوزن كوش ايدي اولو حالواسي يا پيشان كيمي ، آداما يا پيشيردي .

كوچه نين گونه ور طرفينده محله نين آروادلاري ممي نين باشينا يغيشميشديلار . فاطما خالكله غايي سنين اوستوندن باشيني فاشيا – فاشيا دونقولداندی :

– بشچارا اوشاق ، كيمين وور غونونا گلدی ؟! . . .

زري خانم سوزونون آراسينا گيريب تاسفله دئدی .

– توگزین بيرده نهي ، گوزونون ايشيغي دي . اللهوانارحم ائله سين . مشهد ابراهيم گئنددن ائله يازيغين گونو قارا اولوب . فاطمي خالا دئدی – دوز دئير سن باجني اينيشيل گئتدی ديدهرگين اولدو . آناسي اولموش دئيب ، چوبوغونو صوموردو . ايسته دي دانيشا ، اوسكورمه قويما دي .

زري خانم قهرلنميشدی . چارقاتينين اوجوايله گوزونون ياشين سيليب ، دانيشماغا باشلادی :

– مشهد ابراهيم دا هوا اوغلو عسكر كيمي ، ايتگين گئتدی . توگزین ائله اوگئنددن باشينا دهن ، آلتينا قيريش دوشوب ، اونون او قدر سني يوخدوركي . فاطما خالا قورولدانا – قورولدانا – جاني يانميش توتونومو دگيشيك وئريب ، لاپ تزهك قوروسونا اوخشاير . دئدی . اوشاقلار قارگولله سي اوينا ييرديلار بيرى دگدى بويرومه ، قيوريلديم . فاطما خالا ، – قيريلميشلار قودوروبلار ، دئيه ، اوشاقلارا آجيقلاندی .

ممي آغلايردي . صورو شدوم : – نه وار ممي ، نيه آغلايرسان ؟ دئدی : – آنا من كنسه يم ، من كلسه يم آخي ! باشا دوشمه ديم . يئنه دونه – دونه همين سوزلري تكرار ائتدی . خالا دئدی : – باياقدان ائله بونودئير .

بيردهن ياديما دوشدو – دئديم نه يغيشيب سيز بونون باشينا ؟ ائله بيل كي ، آبي اوينا ديرلار . يازيق اوشاق آجدي . دئير من گرسنيم . فاطما خالا چوبوغونو دولدورموشدو . كيسه نين آغزيندا آرتيغين پوفله بيردي . صورو شدو – ياني نه ؟ دئديم – ياني من آجام . دئدی – بي ؟! . . . اونه ديلدي ؟ دئديم ، – فارسي ديلي . دئدی : جاني يانميش سحردين بيزي ياري جان ائله دين ! بونه ديلدي ؟! . . . آنان فارسدي ، يا خالان ؟ دئيب يوگوردو

ممنین اوستونه، وورسون . ممی قاچدی . من خالاسی دوتدوم . آخی بیزاونا خالا دئیردیک .
 چونکه ، اویزیم بوغازیمیزی باساردی . اوشاقلارین گوزونه داری سالاردی . دئدیم –
 خالامنده گرهک بوندان صورنا اوجوردانیشام . آغا معلم دئیبگرک فارسی دانیشاسیز .
 یوخسافلغهیه باغلا یارام . فاطی خالا تعجب له اوزومه باخیب ،
 – بی . . . باشما خیر ، نیه ؟ موخلیمیز کیمدی ؟ شووه نعلی کلبه قاسیمین اوغلو کریم .
 دئدیم .

ابوعلی سینا ، شرقین بو یوک عالمی

ابوعلی سینا شرقین بو یوک عالم ، متفکر ، طبیب و فیلسوفی نین آنادان اولماسی نین
 مین ایل لیکی مناسبتله اولکهمیزده بو یوک یغینجاقلار تشکیل تاپدی . اونون علمی فعالیتی
 حقینده عالم و متخصص لریمیز طرفیندن محاضره لر اوخوندو . ابن سینا ، بو بو یوک طبیب
 و فیلسوف ، انسانی ایکی وارلیقدان – بدن و روحدان عبارت حساب ائده رک ، هرایکی سین
 معالجه ائتمه کین مختلف یوللارین علمی شکیلده ایضاح ائدیر . ابن سینا شفا ، اشاره لر
سبب و نتیجه و بیر چوخ فلسفی و طبی اثرلرین مؤلفی دیر . بیز بورادا اونون رباعی و
 شعرلریندن نمونه لر آذربایجان دیلینده نقل ائدیریک :

علم حقینده

علمین ، فن نین سایه سینده انسان تاپار سعادت ،
 تنبل لیکن یقین بیل کی آرتار هرآن کسالت .
 گونول سانکی بیر شیشه دیر ، بیلک ایسه چراغ دیر .
 انسان الی بوچیراغا قوت وثرن بیر یاغ دیر .

بو زمانه اهلینه من قالمیشام نئجه حیران،
 اونلار منیم هنریمی دانیرلار بیر آغیزدان،
 قدر تیمه عیب دئییب، حکمتیمه افسانه،
 صونرا هورکوب قاچیشیرلار سانکی وحشی، دیوانه
 اونلار مننه توتدوقلاری بو نقصانلا کیچیلر،
 سانکی داغی آشیروماغا هجوم ائدهر کئچیلر
 عصریمیزده اوزنفسینی درک ائدرسه بیر انسان،
 جاهل لرین طعنه سینه هدف اولار هر زمان
 (عرب دیلیندن ترجمه)

رباعی لر

من ده بو صحرا ده چوخ چکدیم زحمت،
 یارا ائدیم توک کیمی چوخ اینجه حکمت.
 قلبیمده پارلادی مین گونش لاکن،
 بیلیمه دیم بیر ذرره نه دیر نهایت.

۲

یئردن زحله دک منیم، دایما
 الیمله حل اولدو هر بیر معما
 هر حيله نین بندى آچیلدی منه
 آچیلما دى بندى اولومون، امما

۳

بیلشیدین، کاش کیم، نه دیر بو جهان
 نه به آختاریرام بئله دورما دان؟
 امیدیم اولما ساخوش سعادت
 مین گوزله قانلی باش توکردیم هر آن

۴

بیرنچه قانماز ایاختی سال نظر ،
اونلار قانمازلیغی هنر بیلیرلر .
اؤزلری ائششک لیک ائتدیکلریندن ،
ائششک اولمییانا دئییرلر کافر .

۵

منه کافر دئمک دگیلدیر آسان ،
یوخدور ایمانیمدان محکم بیرایمان .
منیم تک بیر انسان کافر سه اگر ،
دمک دونیادا یوخ بیرجه مسلمان

۶

درک ائتدیم پرده‌لی هر سوزوهمن
باش آچدیم اورتولوچوخ سرلردن .
یاختی فیکر ائده‌نده معلوم اولدوکی ،
هله هئچ بیر شئی یلمیره‌م من

(فارسجادان چئویره‌نی: م – سلطان)

اوج گون طنطنه‌لی یغینجاق

۲۰ - ۲۱ - ۲۲ بهمن ۱۳۵۹ - نجی ایل، آذربایجان یازچی‌لاری و شاعرلر جمعیتی هابئله آذربایجان انجمنی طرفیندن انقلابین ایکی ایللیگی مناسبتیله یغینجاق تشکیل تاپدی. یغینجاغی جمعیتین گورکملی شاعر، و هنرمندی اداره ائدیردی او، اول انقلابدا شهیداولان ایران خلقلرینین عزیز اولادلاری خاطرینه بیر دقیقه سکوت اعلان ائله‌دی. صونرا ملی و انقلابی سرود چالیندی. هنرمندیمیز انجمنین اجراییه هیئتینین مسئوللاریندان خواهیش ائتدی کی، بو شلیک و انقلاب باره سینده دانیشسین بو زمان (سورکلی آلقیشلار) آلتیندا مسئوللاردان بیری دئدی: عزیز هموطنلر خانیملار و آق‌لار انجمن طرفیندن شانلی انقلابین ایکی ایللیگی مناسبتیله نیره صمیمی تریک عرض ائدی ره م انقلاب بار سینده دانیشماق چوخ وقت ایستهر... فقط بونو دییه بیلهرم کی، امام خمینی رهبر لیگی آلتیندا، ایران خلقلری واحد جبهه‌ده وجوده گلن بو شانلی انقلاب دونیا تاریخینده اوزونه بویوک قیمت آلدی... «یاشاسین ایران خلقلرینین بیرلیگی و اونون رهبری امام خمینی (بوزمان گورلتولوا لقیشلار) سالونوتیترتدی. هنرمندیمیز میکروفون قارشیندا گوروندو اومزه‌لی سوزلر آتالار سوزلری و بیاتیلار دیهرک یغینجاغی شلیگه آپارماغا چالیشیردی... سالوندا بیر آتا و اوغول، ترانه و مقامات اوخوماغا حاضر اولدو قلارینی بیلدیردیلر. هر ایکی دوستلار آیری - آیری اوخویوب اوج گئجه یغینجاقدان فرح وجوده کتیردیلر... هر اوج گون سالوندا کیلارین خواهیشی اوزره یغینجاغی اداره ائدن هنرمندیمیز، آذربایجان ترانه - لریندن اوخویوردو او، بیرنجه‌ده آذربایجانین گورکملی شاعرلرینین ترانه‌لرینی اوخودو «تبریزیم» نغمه‌سی بیرلیکده اجرا اولدو... اوندان صونرا تبریزدن گلن گنج لاکین بویوک قدرته صاحب اولان شاعر چوخ هیجانلا انقلابی شعرینی اوخودو. ناردان قارموندان دئده چالان عزیز هنرمندلر بو اوج گئجه‌ده بیر چوخ خلق ماهنیلارینی قدرتله اوخودولارو چالدیلار. مخصوصاً "کوراغلو آریاسی و قاچاق‌نبی بیر لیکده اجرا اولدو. ایندییه قدر - سالوندا بئله بیر جمعیت گورونمه میشدی بوتون اطاقلار آداملار ایله دولدو و چوخلاری آياغ اوستونده دور موشدولار.

یغینجاغی اداره ائدهن عزیز هنرمندیمیز یازچی‌لار طرفیندن جمعیتیمیزین قدرتلی یازجی‌سی و شاعرینه سوز وئردی. او میکروفون قارشیسیندا گوروندوگو زمان، حدیدن آرتیق آلقیشلارلا قارشیلانندی. اوبئله سوزو باشلادی «عزیز هموطنلر، لازیم ایدی انقلابین. ایل دونومباره سینده تشکیل اولموش بویغینجاقدان، دنیانین هر نقطه سینده شهرت قازانان

۲۲ بهمن اطرافینده و اونون اساس عامللری و علتلری و ماهیتی، داهادوغروسو بوگون باره سینده مفصل معروضه حاضر لانیردی... هموطنلرین ایسته دیگی اوزره، شعر و ترانه و ماهنیلار اوخونماسی قراره آلیندی. انقلاب باره سینده هر هفته یکشنبه گونلری گئیشی معلومات وئرله جک...

«یاشاسین عظمتلی ضد امپریالیستی و خلقی انقلابیمیز» اونون سوزلری سورکلی آلقیشلارلا قبول اولدو. یغینجاغی اداره ائدن بیر ثانیه میکروفونو بوش بوراخمیردی... پیئنده جمعیت قدرتلی شاعرلرینه سوز وئریلدی اولار اوز انقلابی شعرلرینی حرارتله اوخویوب بو کئجه لره مخصوص شنلیک وئریردیلر. بو زمان جمعیتیمیزین حرمتلی ادیبی و شاعری گوروندو اونو سوره کلی آلقیشلارلا قاشیلادیلار... او بئله سوزه باشلادی «من تهراندا یاشایان آذربایجان یازیچی و شاعرلر طرفیندن سیزه تبریک عرض ائدیرم... بیلدیگیمیز کیمی ۱۳۵۷ - نجی ایلده بهمنین ۲۲ - سینده امام خمینی نین رهبرلیکی آلتیندا اولکده بو یوک ضد امپریالیستی و خلقی انقلاب باش وئردی. بو مقدس انقلابین نتیجه سینده (۲۵۰۰) ایللیک مستبد و قان ایچن شاهلیفاصون قویولدو (سورکلی آلقیشلار) او اطرافلی دانشیدقدان صونرا بئله دئدی بیز آذربایجانیلار ائلیه بیلدیک بیرلیکده بیرئیره یغیلیب اوز آنادیلمیزده، کتاب و مجله نشر ائده ک... بوانقلابین ثمره سی اولراق آیدین گورونور. اوسوزونو بئله قورتاردی. «خلقیمیزین استقلالییتی او غرودا قهرمانجا سینا جبهه لرده و وروشان شانلی اوغوللارا عشق اولسون...» یئنه ده سالون آلقیشلار آراسیندا تیتره دی... بو اوچ کئجه ده، بوتون خانملار آقالار. جوان قیزلار حتی قوجا مان آتالار و آنالار یغینجا قدا فعال شرکت ائدیلر. ایل لر بو یو منفور پهلوی رژیم ی زندانیندا قالان قوجا مان کارگر اوز خاطرله ریندن دانشیدی اونون سوزلری آلقیشلارلا قارشیلاندی بو شنلیک اوزون مدت دوام ائتدی. بو اوچ کئجه نین خاطره سینی، بو یغینجا قدا اولان هئج بیر آذربایجانلی اونو تمییا جاقدیر...

ر - دقیق

اٲل قایدالاری

بیلدیگیمیزکیمی، آذربایجان اٲللرینده، هر بیر فصل یا خاص زامان مناسبتینه (نوروز – بایرامی، قیش کٲجه لری، اکین فصلی، بیچین فصلی، خرمن اوستو، تویلار – یاسلار) یا سایر حیات شرایط لرینه دایر، بیر صیرا رسملر و قایدالار وارکی، خلق کوتله لری نین آرزو دیلک – لریندن، یاشایش شرایطیندن و حیات مبارزه سپندن الهام آلاراق، اونلارین یاشایش و دیلک لرینی بیر حقیقت گوزگوسو کیمی، اوْزونده عکس ائتدیریر .

بورسم و قایدالار هر بیر یسی اوْزلوگونده، شانلی تاریخلی خلقیمیزین، کٲچمیش حیات شرایطیندن اونودولماز نشانه لر دیرلر .

تاریخ نشان و ٲردیگی کیمی آذربایجان درین کوْکلو بیر مدنیت مالک اولاراق کوتله لر حیاتی نین هرچتین – آسان شرایطینه و اونولا برابر هر بیر آجی – شیرین لیک لرینه دایر بیر صیرا اونودولماز قایدالاری وار، کی بونلار هره سی اوْز یئرینده درین معنا و مضمونا مالک دیرلر .

بو قایدالار تکجه خلقین کٲچمیشده مادی یاشایش شرایطین گوز اوْنونده دیر یلتمیر، بلکه اونلارین معنوی یاشایش و هابئله آرزو – دیلک لرینی ده اولدوغو کیمی و بوگونکو نسل لرین قارش ی سیندا قرار و ٲریر . و بئله لیکله خلقیمیزین کٲچمیش مدنیت رابطه لرین که، اللی آتی ایل پهلوی رژیم نین بوغو نتوسو نتیجه سینده قیر یلمیشیدی بوگونکو وارلیغینا دوگون ووروبو کله جک تمدن و من لیگی ایچون بیر ییخیلماز کور یویه چٲویریر .

اودورکی یازیچی لاره یئت ی بو قراره گلدیلر کی بوندان بئله امکان اولدوغو قدر اٲل قایدالار بندان نمونه ایچون یازیب و اونلاری خلق کوتله لری نین کٲچمیش یاشایش نمونه لری کیمی حرمتلی اوخوجولارا تقدیم اٲتسین .

بوناگوره بونمرهده، عزیز اوخوجولاری، ایلین صون گونلری و بایرام آخشامی حقینده اولان عادت لر ایله تانیش ائله مک ایچون، اردبیل اطرافیندا یاشایان «یورتچی» محالیندا عمل اولونان بو نمونه لر که آز – چوخ، آذربایجانین سائر نقطه لرینده ده خلق آراسیندا رایج دیر آد پاریریریق .

بایراما حاضیرلیق آپارماق :

بایراما، اون – اون بش گون فالاندا ایرانین هر نقطه سی کیمی، آذربایجانین دا هر بیر شهر و کند لرینده گئنیش بیر چالیشما باشلار .

یورتچی محالیندا بو چالیشمالاردا کیشی لرده اشتراک ائده لر، آنجا ق قادین لار ایچون آمانسیز و گئجه – گوندوز بیلمه دن بیر آغیر زحمتلی گون لردیر، بو آرادا قیز – گلین لرین ایشلری هامیدان آرتیق و چتین دیر چون که رسم دیر: جوان لار، قوجا لارین تجربه سیندن استفاده ائده رک وار قوه لرین و استعداد لارین بئله گونلرده ایشه سال سینلار، اودورکی «بایرام گلیر» دئیرکن، ائولرین قورومون توكوب، طوزون آلارلار، کند لرده ائولرین ایل اوزونو تندیر توستوسواثرینده قارالمیش دووارلارین آغ تورپاق ایله سوواییب و آغاردارلار، آغار یلمیش دووارلار داوقایی قاپاق لاریندا قیرمیزی تورپاق ایله نقشلر رسم ائده لر .

بوگونلرده شو و ملو ساناراق بوشقاب یا کوزه دوره سیده بوغدا و مرجی گوگردیب اونلاری تاخچالاردا و ایرف (رف) لر اوستونه دوزه لر، یومورتا پشیریب اونلاری الوان رنگلرله بو یارلار، قوورغا (قوورولموش بوغدا) و باشقا، دنه لر و چرلر قوناق قاباغینا قویماق ایچون بایرام گونلرینین گوروشونه حاضرلارلار .

تکمچی لر:

بورادا بیر اولمز خاطره لی یاز جارچی لاریندان آد آپاریب اونلارین حقینده ده

معلومات و ثرمله لی بییک و اونلار «تکهم» و «تکمچی لر» دیرلر .

«تکه» کئچی نین اثر که گیدیر، تکهم یعنی منیم تکهم که عبارت دیر: آغاجدان دوزه لمیش کیچیک تکه شکلینده بیر شئی، اونا قیرمیزی یاگو ی پارچادان دون گئیدیریپ و اطرافینا بیرئیچه قوتاز و زینقروو آسلا ییب، گوزگوپاراسی یاپیشدیرارلار، اونون قارنی آلتیندان او زونه مناسب بیر کیچیک آغاج کئچیردرلر او آغاج بیر تاختانین اورتاسیندا کی دلیکدن کئچیپ تکمچی نین الینده قرار دوتار تکه مین آیاقلاری دا آزاد قالب تکهم آشاغی، بوخاری گئدیپ فیرلاناندا اونولا فیرلانار . تکمچی اوتاختانی بیر الینه آلیب و اونون اوستونه بیر قیرمیزی یاگو ی اورتوک چکیب، او، اورتوگون آلتیندان اوبیر یسی الی ایله تکمی اوینادار .

تکمی لار فارس لار آراسیندا نوروز بایرامینا یاخین کوجه – بازاردا اوخویوب، او بایان حاجی فیروز کیمی آداملاردیلار. لاکن تکمی لرایله حاجی فیروزون آراسیندا ایکی بویوک تفاوت وار، بیری بودورکی تکمی لار اوزلرین قارالیدی اوزلرین قاراقول شکلینه سالمازلار، ایکینجی تفاوتی بودورکی، زورنا – قاول یئرینه اللرینده تکم اوینادیب شعر و آواز ایله یازین کلمه سین آلیشلایب و خلق آراسیندا توره نن پیس عادت لری، بگ – خان لارین ستم – ظلم لرینه دایر ساتیریک (طنز) قوشمالار اوخویوب بایرام کلمه سینیی خلق کوتله لرینه تبریک ائده لر.

تکمی لر قیش قورتارما سینا یاخین «یورتچی» کندلرینه گلیب نوروز بایرامی نین یاخینلاشما سین وهابثله بول محصوللویاز – پای مزده سین وئریب کندچی لری طبیعتین یئنی قورولوشونا دعوت ائده لر. بونا گوره تکمی لر، یورتچی محالیندا یاز جاریلاری تانییب، یاز ایلچی سی قارانقوش کیمی هر بیر کئنده تاپیلسالار کوتله لر نظرینده نوروز بایرامی یاخینلاشیب و گوللو – چیچکلی یاز اولنلاری حیات مبارزه سینده یئنی چالیشمالارا چاغیر دیغینی دویارلار.

ایندی تکمی لرین او خودوقلاری قوشمالاردان بیرنچه نمونه:

تکم گلدی، قهشین عمری قوتاردی،

چوبان توتدو اونوداغدا اوتاردی،

کلیر بایرام، دالینجا یاز گله جکا

سیزین بوتازه بایراموز مبارکا

تکم – تکم اوج تکم، بیزیم باغادوش تکم،

گزه گن آروادلارین، بیرچه گینه تکم،

تکه مین ده کندی وار، اویناتاغا فندی وار،

هر قاپی دا اویناسا، بیر نعلیکی فندی وار

تکم گئتدی مشکینه، وعده وئردی بئش گونه،

کلمه دی اون بئش گونه، تکمی اولدور دولر،

آتدیلار خان کوئشکونه،

«یورتچی» طایقاسیندا ایلین آخیر چرشنه سیبه بایرامدان دا آرتیق حرمت فائل اولوب، اونوعیز دوتارلار، اودورکی بایرام آخشامی و چرشنه آخشامینا دایر بیرصیرا قایدالاروار، اونلارین آدلی – سانلی لاریندان بیرنچهسی بونلاردان عبارتدیر:

آت قوشغوسو (اوتوشدورمه) – چرشنه آخشامی (سه‌شنبه، گون اورتادان صونرا) هرکیمین آتی اولسا، اونو قیش خاملیغیندان چیخارتماق عنوانی ايله، کندلرین یول لاریندا، دوزنگاه لاریندا گزديریب و صونرا دا چاپیب بیریری له اوتوشدورلری، خلق آراسیندا بواعتقادوار که، بئله لیکله آت لار ترله ییب ونفس چکمک ايله یاز هوا سین تنفس ائله رو بوتنفس آتین سا غلام قالما سیندا چوخ تأثیری واردیر.

سوقاچی لاماق – ایلین آخیر چرشنه سینده (خلق آراسیندا اولان اعتقاد اوزهرینده) مراد آتماق ایچون سحر تئزدن بولاق باشینا یا جای قیراغینا گئدیب چرشنه سویون – قایچی لالار.

تمیزلیک شوومو – خلق آراسیندا شوومدور بیئی ایلی تمیز لیکله قارشیلماق ایچون حمام ائله رلر. بویویونما غا (چرشنه سویو) دا دئیرلر.

چالی بزه مک – ایلین آخیر چرشنه سی و بایرام گونلری، ائولری بزه مکدن اوتر کوشن دن قیشدا قوروموش چالی لاری (گیلیدیک بودا غی نین قوروسو) ائولره گتیریب اونلاردان مختلف قورو میوه لر آسلا ییب (مسیحی لرین کاج بزه مه سی کیمی) بزه رلر.

سوتلوپلوو، اریشته پلوو – ایلین آخر چرشنه سی و بایرام آخشامی، سوتلوپلوو یا اریشته پلوو و پپشیرمک بیر قایدا ساییلار. اونا گوره هراغوییه سی اؤوز امکانی قدر بوقایدا یا رعایت ائده ر. (خلق آراسیندا اعتقادوارکی بو گئجه لرده ائولرین اولولری نین روح لاری اؤز – ائولرینه فوناق گلر، او روح لار گؤرسلر ائو اوجاق لاریندان توسو قالخمیر، پلوو یا باشقا بیر خوره ک پپشیر ناراحت اولوب کوسه رلر).

پای گونده رمک – ایلین آخیر چرشنه سی و هابئله بایرام آخشامی پای و بایراملیق گونده رمک قایدا سی دا اؤزلوگونده گؤزه چارپان بیر قایدادیر.

بو آخشام لار بوتون آدا خلی قیزلارین ائوینه، اوغلان ائویندن بایراملیق (پارچار، قیزیل، شیرنی، یاغ، دوگو و قویون بودو...) گونده رلر، وتزه گلینلره، آتاسی ائویندن پای گونده ریلر – بوقایدا اوزهرینده بوتون فامیل بیریرلرینه امکانلاری قدرینده پای – گونده رلر، و بئله لیکله بیریرینی یوخلایارلار، بوساحده آرتیق محبت کسیک لره و یوخسول عا ئله لره عاید اولار.

باریشمالار - ایلین آخیر چرشنه‌سی و بایرام گونلرینده ائل آراسیندا بئله قایداوار، بوتون کوسولولری بیر - بیرله باریشدیرارلار. کوسولولر قوجا - جوان اولسالار، قوجالیق احترامینا جوانلاری قوجالارین یانینا آپاریب عذر ایسته‌دیباریشدیرارلار. خلق آراسیندا بو اعتقاد وارکی هرکس ایلین آخیر چرشنه‌سی و بایرامدا بیر بیرله کوسولو قالسا ایلین آخیرینا قدر کوسولو وکدرلی قالار.

قبر اوستونه گئتمک - ایلین آخیر چرشنه‌سی و بایرام آخشامی هامی بویوک - کیچیک ییغیلیب حالوایشیریپ قبر اوسته پایلالار و قرآن اوخوماق بیلنلر قبریترین اوستوننده یاسین اوخورلار.

کهنه‌لری تزه‌لمک - ایلین آخیر چرشنه آخشامی چوخ ائولرده کهنه‌کوزه‌لری سیندیریپ و اونلارین یئرینه تزه کوزه‌آلارلار و آخشام چاغی اود یاندیریپ و اونون اوستوندن آتیلیب دیهرلر: «آغیرلیغیم، بوغورلوغوم بوردا قالسین»، هابئله ائوده‌اولان کهنه سوپورگه‌لری کهنه ایلین قاراماتی دئیپ او اودلاردا یاندیرارلار.

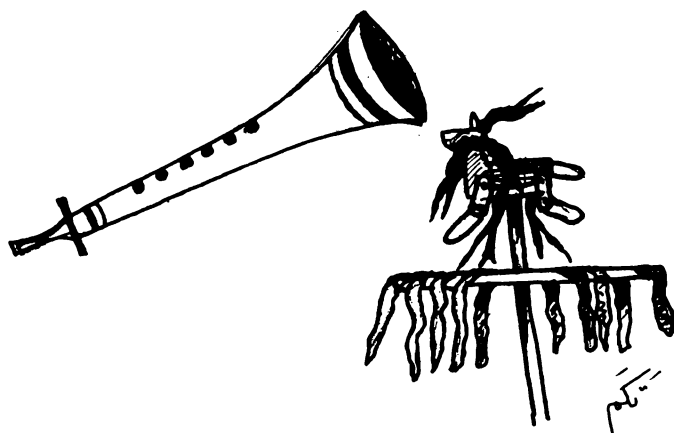
قولان آسما - آخیر چرشنه آخشامی خلق آراسیندا اولان اعتقاد اوزه‌رینده مراد آلماق ایچون (خاصه قیزلار - اوغلانلار و تازه گلینلر) نیت ائدیپ ائوده اولان آغ ساققال کیشی و آغ بیرچک قادینلارین (نیت ائده‌دن صوراً) آغزیندان چیخان اول کلمه‌لری و کوچهدن کئچن آداملارین دانیشیغی یا خود او خودوقلاری سوزلره قولاق آسیب اونلاری اوزنیتلرینه اویغون گوروب سئوینرلر، اویغون گورمه دیکده کدرلرلر.

شال، قورشاق ساللاماق - آخیر چرشنه‌گئجه‌سی جوانلار (اوغلانلار) دوست، فامیل و هابئله سئودیکلری قیزین و یا آداخلی لارینین داملاری اوستونه چیخیپ، باجالاردان اوزشال لارین ساللایار. ائوییه‌سی‌ده اوزامکانی قدرشال ساللایان ایله موافق اولسا اونون شالینا یون جوراب، شیرنسی، یومورتا، یا سایر یئمعه‌لی لردن باغلایب شال ساللایانی سئویندیرر.

بورادا بوفایدا یا مناسب اولان استاد شهریارین «حیدربابا یا سلام» منظومه‌سیندن بیریندین یازیب بونمره ده‌کی، بایرام مناسبتینه ائل قایدالاری حقیقنده بازیلان مقاله‌یه صون قویوب بو مناسبت ایله عزیز اوخوجولاردان خصوصاً "عالم و نظرم‌صاحب‌لریندن هر بیر اشتباه و نقصانلاری تذکر و ثرمگی ایسته‌ییریک.

بایرامیدی گنجه قوشی اوخوردی ،
 آداخلی قیز بگ جورابین توخوردی ،
 هر کس شالین بیر باجادان صو خوردی ،

ای نه گوزهل قایدادی شال ساللاماق ،
 بگ شالینا بایرا ملیغین باغلاماق ،

شال (قورشاق) : بیراوزون پاچا ، باتوخونما شال دان عبارتدیر ، اونون بیراوجو دامدا دوران جوانین الینده قالار ، بیراوجودا باجادان ائوین ایچینه سالینار .

اینجه صنعت و هنر عالمیندن خیرلر

۵۹/۱۲/۳ آذربایجان یازیچیلار و شاعرلر جمعیتی نین عمومی هفته‌لیک یغینجاغیندا تورک قارداشلاریمیزین علمی نماینده‌سی (یاووز آقپینارلی) شرکت ائدیردی. او سوز آلیب دئدی: «من آتاتورک اونیورسیته سینین ادبیات و آذری دیلی نین تحقیقاتچی‌سی یام و بوباره‌ده درس وئیریم. آدیم (یاووز آقپینارلی) دیر. بوگون سیزین یانینیزدا اولماغیماکوره چوخ سئوینیرم (گورولتولو آلقیشلار). قیصا صورتده مقصدیم حقیقده اجازه نیزله دانیشماق ایسته‌ییرم. تورکیه‌ادی کولتوراسی، آذربایجان خلقی نین کئچمیش علمی و ادبی خادیملریله یاخیندان ۱۹۶۵نجی ایلدن تانیش اولموش دور. تورکیه و سووت آذربایجان آراسیندا سیقی ادبی علاقه‌تاپمیشدیر. باکی آکادمیاسی ایله تورکیه آکادمیاسی آراسیندا تاریخی یازیچیلار و شاعرلر باره سینده گئنیش آختاریش و تحقیقات پارلمیش و بو تحقیقات بوگون یئنه‌ده دوام‌ا‌دیر. تورکیه‌ده بویوک شاعر فضولی، نسیمی و هابثله بیر چوخ یازیچیلاری، هامی تانی‌ییر. بیز اونیورسیته نین اوستادلاری بئله قراره گلمیشیککی، معاصر یازیچیلار حقیقده تحقیقات آپاراق. بوایش سووت آذربایجانیندا عملی اولموشدور. ایراندا انقلابدان صونرا آذربایجان یازیچیلاری نین فعالیتی بیزه گلیب چاتیر. بیز اوزوموزه وظیفه بیلیریک، آذربایجانلی قارداشلاریمیزین یارادیجیلیغی و ترجمه‌حالی (بیوگرافیاسی) اولدو غوکیمی تورکیه خلقینه تانیداق (سوره‌کلی آلقیشلار) منیم سوزلریمه قولاق آسدیغینیزا گوره سیزدن تشکر ا‌دیرم.

بوندان صونرا جمعیتین تشکیلات‌مدیری، اونون گلدیگینی تیریک‌دئیپ، اونا اوغورلو یول آرزو ائتدی. جمعیتین ایکی ایل بوندان قاباق تشکیل‌ولماسی حقیقده معلومات وئردی تأیید ائتدی‌کی، جمعیت هئچ بیر سیاسی حزبه و یا دسته‌یه باغلی دگیل آنجاق آذربایجان – دیلی و اونون ادبیاتی و مدنیتی نین انکشافی بولوندا فعالیت ا‌دیر.

یئنه‌ده آقپینارلی، تشکر ا‌ده‌رک، خواهش ائتدیلر، آذربایجان یازیچی و شاعرلرین ترجمه‌ی حال لارینی، جمعیت اونا گؤندرسین... اورداکیلار لاگوروشوب تبریزه گئتمه‌که بولادوشدولر.

یازیچیلار بو ادبی تورک قارداشلارینا اوغورلو یول آرزولادیلار.

ر – دقیق

تذکر و خواهش

مجموعه میزین بیرینجی نومه سینده بعضی مقاله و شعر لرده چاپی یانلیش لار (غلط لار) گۆزه چارپیر. تأسف ایله دئمه لیبیک کی، یازچی و شاعر دوستلاریمیزین مسئولیت و اوره کدن چارپیشما غینا باخمیارق، مطبعه ده آذربایجان دیلینده حروف بیغان اولما دیغینا گۆره بویانلیشلار اوز وئرمیش دیر. مجموعه میزین بونومه سینده بو یانلیش – لارین قاباغینی آلق و مجموعه ده یازیلان مضمونلی و دولغون مقاله، شعر و داستان لاری دوزگون بیر شکیلده نشر ائدیپ و حرمتلی اوخوجولار میزین نظرینه یئتیرمک ایچون مجموعه نی آی، بی، ام ایله حرف لرین دوزمگه قرار آلدیق. بورادا بیرپا را نقصانلار ایله اوز – اوزه گلدیک. اسفند آبی نین ۲۵ – ینده ماشین خراب اولدو و بایرام تعطیل لری قابتدا اولدوغونا گۆره، مجموعه میزین انتشاری بوگونه کیمی دالییادوشدو. بوتون عزیز اوخوجولاریمیزدان بوباره ده خواهش اولونورکی، مجموعه نین اداره ائدن لرینی باغیشلا سینلار. بو مجموعه ایلن امکدا شلیق ائده ن آذربایجان یازچی و شاعر لری نین قاباغیندا دوران ان بو یوک وظیفه، بو مجموعه نی شکل باخمیندان گۆزه و غلط سیز و مضمون باخمیندان بدیع، دولغون وفا یدالی نشر ائتمکدن عبارت دیر.

بونا گۆره دیرکی، بیز بوتون باشقا آذربایجانلی شاعر، یازچی، محقق، تنقیدچی و صنعتکار لار دان خواهش ائدیریک کی، بو مجموعه نین چاپ ونشرینده، اوزکومک لری نی بیزدن اسیرگه مه سینلر.

مجموعه میزین یازچیلار هیئت چالیشیرلار بو مجموعه نی هر بیر باخمیدان یوکسک سویه ده نشر ائدیپ، دوغما آنادیلی میزین انکشافیندا اوز تاریخی وظیفه لرینی یئرینه یئتیر سینلر.

گونش

یمنی حنیان کما بلار

علی مسیو

یازانی: صمد سردارنیا

۹۲ صحیفه

قطع: رقعی

ناشر: انتشارات دنیا

بو تزهلیکده عزیز امکدا شیمیز آقای صمد سردارنیا طرفیندن فارس دیلینده «علی مسیو»

آدلی بیر کتاب یوخاریدا قید ائتدیگیمیز مشخصات ایله چاپ و ساتیشا بوراخیلمیشدیر.

ادبیات شفاهی مردم آذربایجان

ترجمه و اقتباس: ح. روشن

۱۸۸ صحیفه

قطع: رقعی

ناشر: انتشارات دنیا

قیمتی: ۱۷۵ ریال

بو کتاب آذربایجان دیلیندن فارس دیلینه چئویریلیب و مترجم بوکتابی قهرمان

آذربایجان خلقینه اتحاف ائتمشدیر.

تهراندکی ، آذربایجان شاعرلر و یازیچیلار جمعیتی نین
همکار لیغی ایلم

آدرس : مصدق خیابانی - دمشق خیابانی نومره ۱۶ تلفن ۸۹۸۴۳۴

۱۰۰ ریال